

ÜLKEMİZE VE EMEĞE BİLİNÇLE SAHİP ÇIKMAK İÇİN EĞİTİM

1

TEMEL SENDİKAL DERSLER

- *Eğitim, Üretim ve İnsan*
- *Üretim Biçimleri ve Sınıflar*
- *Sendikaların Doğuşu*
- *DİSK ve Sendikamız*

BİRLEŞİK METAL-İŞ

YAYINLARI

TEMEL SENDİKAL DERSLER

DİSK
BİRLEŞİK METAL İŞÇİLERİ SENDİKASI

BİRLEŞİK METAL-İŞ YAYINLARI

Tünel Yolu Cad. No.2 81110 Bostancı-İSTANBUL
Tel: (0216) 380 8590 Faks: (0216) 373 6502

Teknik Hazırlık: Birleşik Metal-İş
Baskı: Birleşik Metal-İş
No: 2 / 2002

SUNUŞ

Tarih, içinde bulunduğumuz süreci; bilimsel, teknik ve toplumsal gelişmelerin yoğunlaştığı bir süreç olarak yazacak...

Ve bizler, bu sürece **"emekçi kimliğimiz"** ile tanıklık ediyoruz. Bilimsel ve teknik gelişmeler insanlık için son derece önemli sonuçlar doğuruyor. Yaşamımız değişiyor...

Ancak bu gelişmelerin sonuçları, her zaman ve herkese adil yansımıyor. Çünkü bugün; bilimsel ve teknik gelişmeler süreci **kazanç** amaçlı olarak yönlendirilmektedir.

Bu nedenle; dünyanın bir yanı zenginlik, bir yanı yoksulluk içinde. Sosyal sınıflar arasındaki uçurum her geçen gün derinleşiyor...

Küreselleşen kapitalizmin hedefi; uçurumu emekçiler aleyhine daha da derinleştirmek. İşsizlik, dünyanın her yanında salgın hastalık gibi büyüyor. 6 milyar insan geleceğinden endişeli...

Bu durum kader değildir, değiştirilebilir. Tarih bize, adaletsizliklerin ancak **"şikayet edenler"** eli ile giderilebileceğini öğretir. Peki nasıl?

Elbette, her insanın, her ailenin, her kurumun, her ülkenin yapabileceği bir çok şey var. Bu, uzun soluk ve sabır ister.

Bu nedenle, işe **bilinçle** başlamak ve bilinçle yürümek gerekiyor. **Bilinçle** yürümenin yolu ise, **eğitim** ve **sendikal örgütlülükten** geçiyor.

Daha adil ve kalıcı bir barışın egemen olduğu bir dünya;

Demokrasi, insan hakları ve işçi haklarının eksiksiz uygulandığı bir ülke;

Güven içinde sürdüreceğimiz ve gelecek endişesinin son bulduğu bir yaşama yönelik uzun soluklu bir yürüyüşün ilk

basamağı olarak başlayacak ve bir ömür boyu sürecek bir **eğitim** için;

Sendikamız; 2001-2003 döneminde uygulamaya koyduğu **"Ülkemize ve Sendikamıza Bilinçle Sahip Çıkmak İçin Eğitim"** Programında **eğitim destek** çalışmalarından biri olarak planlanan broşürler dizisinin üyelerimize ve sendikamıza yararlı olması umuduyla...

Genel Yönetim Kurulu

EĞİTİM NEDİR, NEDEN GEREKLİDİR?

Eğitimin tarihi ile insanın tarihi eşittir. Gerçekten, insanoğlu var olduğu günden beri doğaya karşı sürdürdüğü **"yaşam kavgası"** aynı zamanda öğrenme, tavır alma, tutum geliştirme, deneyim ve bilgi birikimi oluşturarak, davranışlarını değiştirme süreci olmuştur.

İnsanoğlunun varlığını korumayı öğrenmesi, yaşamını sürdürmeyi başarması, bir öğrenme faaliyetidir.

Keza, insanlığın ateşi sadece bir kez **bulması**, tekerleği sadece bir kez **icat etmesi**, yazıyı **üretmesi**, insanların yaşam kavgasında öğrendiklerini aktararak bilgi haline getirdiklerini ve buna uygun davranışlar geliştirdiklerini göstermektedir. İşte eğitim de esas olarak, budur...

Eğitim; bireylerin veya kitlelerin davranışlarında değişiklikler oluşturmak amacıyla yapılan **bilinçli** ve **amaçlı** faaliyetlerdir.

Eğitimin bu işlevi tarihin her döneminde önemle kullanılan bir özellik olmuştur.

Eğitim, programı yapanların amaç ve arzularına uygun olarak planlanabilir bir faaliyettir. Örneğin, ortaçağda yapılan eğitimlerde, kralın egemenlik yetkisini tanrıdan alındığına inanılması amaçlandı, buna uygun eğitim uygulandı ve tarihin bu en karanlık devri binlerce yıl sürdü.

Kapitalizm, özel mülkiyeti kutsal sayan bir anlayışı geliştirdi. Amerika'da at hırsızları sorgusuz idam edildi, kitleler bunun adalet olduğuna inandırıldı. Tıpkı, bugün ülkemizde IMF reçetelerinin tek seçenek olduğuna halkın inandırılmaya çalışılması gibi...

Öyleyse eğitim sisteminin kimin veya kimlerin elinde bulunduğu sorusu, en az eğitimin içeriği ve biçimi kadar önemlidir.

Kapitalist sistemde, sermayenin egemenlik ve etki alanında bulunan eğitim sisteminin, egemenlerin etkinliklerinin sürmesine hizmet edecek biçimde planlanmış olduğundan hiç şüphe yoktur.

Böyle olduğu için de, mevcut eğitim sistemi; ezberleyen, itaat eden, düşünmeyen, sadece verileni alan, yaşamın gerçeğinden kopuk, araştırmayan, sorgulamayan, muhakeme yapmayan insan tipini yetiştirmektedir.

İçerik olarak da, bencil, kanaatkar, kendi gemisini kurtarma umudu peşinde olan, bireyci, iyi yaşama umudunu emeği dışında "Amerika düşü" demek olan tesadüfler ve şanslarla açıklayan bir kitle üretilmektedir.

İşte bu politikaların bir sonucu olarak günümüzde, 67 milyon nüfusa sahip bulunan ülkemizde haftada 125 milyon kolon loto oynanabilmekte, haftada 7 kez at yarışları, ayda en az 3 kez piyango çekilişleri, her gün kazı kazan, haftada bir toto-loto vs. ile insanların bilinçaltında oluşturulan "hayalleri" okşanmakta ve umutları sömürülerek, yaşamları tüketilmektedir.

Bunlardan kalan zamanı, gazete ve televizyonların lotarya kampanyaları ile aynı yaklaşım sürdürülmektedir.

Ve bu yaklaşım, kablolu TV'ler, uydu yayınlar, internet ile birlikte insanımızın 24 saatini kuşatmış bulunuyor.

İnsanlara dayatılan böyle bir yaşam biçimi, emekçiyi mücadelesinden, örgütünden ve dolaysıyla ekmeğinden uzaklaştırıyorsa, söyleyecek sözümüz olmalıdır.

GÜNÜMÜZDE EĞİTİM

"Her kitap beni düzeysizlikten insanlığa, insancıllığa yükselten, daha iyi bir yaşamı anlamama ve ona karşı derin bir susuzluk duymama neden olan bir basamaktı."

Maxim Gorki

Eğitim, önemi 20. yüzyılın son çeyreğinde yeniden keşfedilen hususlardan biri olmaya başladı. Dünyanın çoğu ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de neredeyse tüm kurum ve kuruluşlar, bünyeleri içinde bir eğitim birimi oluşturmaya ve bu alana önemli yatırımlar yapmaya başlamışlardır.

Öyle ki, sermaye çevreleri de eğitimin önemini; "*en önemli yatırım insana yapılan yatırımdır*" demeye başlamışlardır.

Öte yandan dünyada "eğitim düzeyi", bir uygarlık ölçütü olarak kabul edilmeye başlanmış ve "Ortalama Eğitim Düzeyi" oranları önem kazanmaya başlamıştır. Ülkemiz, henüz ilköğretim düzeyinin altında bulunan eğitim ortalaması ile, dünya ülkeleri arasında altlarda yer alması dikkate çekicidir.

Hiç kuşku yok ki, eğitimin bu denli önemle gündeme gelmiş bulunmasının nedeni, bilimsel ve teknik gelişmelerin baş döndürücü değişim hızı ve bu değişim ve gelişmenin yakalanamaması halinde ayakta kalmak ve varlığını sürdürme olanaklarının giderek daralmaya başlamakta olmasıdır.

Ülkemizin, 20. Yüzyılın son çeyreğinde, 8 yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitimi gündemine almasını, dünyadaki gelişmelerden ayrı değerlendirmek mümkün değildir.

Aynı gelişmeleri, bilim ve teknikte ileri olan ülkelerin eğitim modellerinde de izlemek mümkündür. Daha da ileri gidilerek, günümüzde klasik-kalıplaşmış eğitim biçim ve içeriklerinden uzaklaşılarak, günün gerçekleri ve ihtiyaçları ışığında eğitim sistemlerinin reformları gündeme getirilmektedir.

Sıklıkla belirtilen Japon mucizesinin altında, bilgi yoğun ve disiplinli bir eğitim sistemi bulunduğu bilinmektedir. Ancak insanlar, asıl nedeni tartışmak yerine sonuçlara "gıpta" etmesi, günümüzün geçerli eğitim kültürünün verdiği "aktif olma yerine izleme ve pasif kalma" kültürünün bir sonucu olarak değerlendirmek gerekmektedir. Oysa, sonuçları üreten, nedenlerdir. Japonya'nın teknolojide ulaştığı olağanüstü başarı bir sonuçtur. Keza, Avrupalıların demokratik kültürü de, Amerikalıların sporda ulaştıkları üstün başarılar birer sonuçtur. Nedenlerin iyi tespit edilmemesi halinde yapılacak değerlendirmeler bizi doğru sonuçlara götürmeyecektir. Bu yanılgı örneğin, işverenler açısından Japonya'da başarı göstermiş bulunan "esnekleşme" girişimlerinin Türkiye'de aynı sonuçları verebileceğini sanmak, isabetsiz bir kıyaslama ile birlikte evrensel bir mantık yanılgısına düşmek demektir.

Oysa, her alanda yaşanan başarıların temelinde, başta **eğitim** olmak üzere, sistem, alt yapı, istek ve motivasyon yatmaktadır.

Öyleyse, günümüz teknolojisine ayak uydurabilmek başta olmak üzere, çağdaş ülkeler arasında yer almak gibi 200 yılı aşkın bir zamandır sürdürülen toplumsal hedefe ulaşabilmenin yolu eğitim sisteminin uygunluğuna bağlı bulunmaktadır.

Ülkemiz, zorunlu eğitimi her türlü spekülatif tartışmaların dışında tutarak, süreyi uzatırken; eğitimin bilimsel boyutunu göz ardı etmeden uygulamaya dönük boyutunu da tamamlamalıdır.

Bunu sadece istemek yetmeyeceğine göre, önce hedef olarak ortaya konulmalı, sonra alt yapı hazırlıkları eksiksiz sağlanmalı, sonra da insanları bu yüksek hedefe kilitleyecek olan toplumsal motivasyon sağlanmalıdır.

Tartışmalarda esas ile ayrıntının dikkatle ayırt edilmesi ve toplumun daha fazla zaman yitirmesine sebep olmayacak yöntemler geliştirilmelidir.

Çünkü, eğitimi sadece bina ve sıralar sanmak, eğitimciler kadrosunun asgari geçim sınırlarının çok altında bir yaşam standardında tutulmasına devam edilmesi, üniversite sınavlarında, eğitim fakültelerinin "en düşük" puanlarla bile kazanılabilecek okullar arasında tutulması, kadro kalitesini etkilediği gibi, öğretmenlik mesleğinin saygınlığına da gölge düşürücü nitelikte bir tutumdur.

Öte yandan ülkemizin çağdaş dünya ülkeleri ile boy ölçüleşecek düzeye ulaşmanın alt yapısına ulaşabilmek için yapılması gerekenlerin geciktirilmemesi ve 16 milyonu bulan öğrenci gençliğin yaşamlarını sürdürecekleri dünyayı hazırlamak, konunun aciliyetini ve ertelenmez önemini gösteriyor.

Böyle bir köklü değişiklik ise, ancak demokratik bir yöntem izlenerek, eğitimin bilim adamları, öğrenciler, aileler ve işletmelerin katılımı ile birlikte ülkenin gelecek 50-100 yılı gözetilerek üretilebilir.

Böyle bir atılımın gerçekleştirilmesinde;

- Anayasa'nın 2. Maddesi'nde belirtilen sosyal devlet ilkesi gözden ırak tutulmadan, muhtaç çocuklarımızın ücretsiz eğitimi mutlaka sağlanmalıdır.
- Eğitimde "fırsat eşitliği" ilkesi çiğnenmemelidir. Emekçi mahallerinde, sınırlı olanaklarla okuma çabası içinde olanlarla, özel okullarda okuyan tüm öğrenciler aynı üniversite seçme sınavına girmekte ve yarışmaktadırlar.
- Özelleştirmeler ile bu çelişki daha da derinleşmiş bulunuyor. Bu nedenle, emekçiler bugün kendilerini **işsiz ve örgütsüz** bırakmak demek olan eğitimde özelleştirmeye karşı durmaları, çocuklarının **yarınları** açısından yaşamsal önem taşıyor.

  Öğrenciler okul öncesi, okul, kurslar vb. yoğun bir "öğrenme" sürecine sokularak, yaşlarının gerektirdiği

sosyal etkinliklerden, oyundan, özel ilgi alanlarının geliştirilmesinden uzaklaştırılarak, onların "birer insan" olduğu unutturulmamalıdır. Beyinleri bilgi dolu olan fakat yorum-muhakeme yetenekleri olmayan, sağlıksız bir kuşak yetişmesine neden olunmamalıdır.

- Öğrenci velileri, okulların gelir kaynağı değildir. Okullarımızın gelir kaynağı tüm yurttaşların ödediği vergiler olduğu gözden kaçırılmadan, okulların ticarethaneye dönüşmesine izin verilmemelidir.

EĞİTİM VE ÇEVRE

İnsanların 24 saatine giren ve yönlendiren eğitsel etkinliklere rağmen, eğitim başlıklı tartışmalarda, eğitimin adeta sadece okullarda yürütülen bir faaliyet olduğu ileri sürülür. Bu doğru değildir...

Fizik okulda öğrenilir. Gelenek ve görenekler ailede. Alışkanlıklar ise, sosyal çevrede.

Öyleyse, eğitim sadece okulda yürütülen bir çalışma değildir. Okul bilgileri yani öğretim; düzenli-sistematik bilgiler verir. Kimin ve nasıl verdiğini bir kez daha unutmadan...

Ama bilginin davranış ve tutuma ilişkin boyutu ağırlıkla çevreden edilir, etkilenilir.

Aile, okul, asker ocağı, kahvehane, işyeri, sendika, parti, arkadaş gurubu vb. böyledir...

Böyle olduğu için çevremiz çok önemli. Örneğin, bir arkadaş grubu liderinin futbolu sevmesi tüm grubu futbol oynamaya, izlemeye ve taraftarı olmaya sevk edebilir. Veya bir arkadaş grubu liderinin sigara içmesi tüm grubun bir süre sonra sigara tiryakisi olduğu örneklerine sıkça rastlamamız tesadüf değildir.

Davranış ve tutum değişikliği ortaya çıktığına göre, burada da eğitsel bir etki sözkonusudur.

EĞİTİM VE ÜRETİM

Teknolojik gelişmeye bağlı olarak, fabrikalardaki işçi talebi değişikliğe uğramaktadır. Son 10 yılda, meslek lisesi hatta meslek yüksek okulu mezunu olmayanın iş başvuruları bile alınmamaktadır.

Bilim adamları, gelecek onyıllarda işyerlerinde "bilgi işçilerinin" sayısının artacağını söylüyorlar. Bilgi işçileri...

Bu durumda, ekmek ile eğitim arasında doğrudan bir bağ kurmak mümkündür.

Emekçilerin çalışma ve yaşama koşullarının giderek kötüleşmesi karşısında emekçilerin vereceği mücadelenin de temel silahının "bilgi" olması, hem eşit silahlara sahip olmak hem de bilinçli ve mutlu bir insan olarak yaşam sürmek açısından önem kazanıyor.

Evet, eğitimin önemi yadsınmaz.

Ama nasıl bir eğitim?

Kim verecek?

Ne kadar sürecek?

Eğitim denildiğinde genellikle okul eğitimi akla geliyor. Ezberci, muhakeme yapmaya, sorgulamaya, eleştirmeye ve alternatifler üzerinde düşünmeye zorlamayan bir eğitim biçimi...

"Doğru budur, öğren!, ezberle!, soru sorma! sınavda da aynen yaz, not al ve sınıfı geç" anlayışı ile 50 yıldan beri, onmilyonlarca mezun verildi. Okulu sevmeyen, öğretmenini sevmeyen, kitabı sevmeyen milyonlarca genç sahibi olduk.

Bunun doğal sonucu da, elinde diploması olan fakat üretimi hiç tanımayan bir gençliğin ortaya çıkması gerçeğidir.

Oysa, ülkemiz tarihi de, dünya ülkelerinde de farklı eğitim metodları hızla üretiliyor ve uygulanıyor.

Ülkemiz tarihinde üretilmiş ve başarı ile uygulanmış böyle bir eğitim sisteminin adı; Köy Enstitüleri modelidir.

KÖY ENSTİTÜLERİ

Yoksul ve eğitimini yapamayacak veya eğitimini tamamlayacak maddi güce sahip olmayan köylü çocukları devlet eli ile öğretmen olarak yetiştirilmek üzere Köy Enstitüleri'ne davet edildi.

Köy Enstitüleri'nin temel eğitim ilkesi; "**üretim içinde eğitim**"dir.

Köy Enstitüleri modeli ile 30 bine yakın öğretmen yetiştirildikten sonra köylerde başlayan aydınlanmadan ürken çevreler, Köy Enstitüleri'ni yasaklamakta gecikmediler.

Köy Enstitüleri'nin çoğunda öğrenciler, işe okullarını yaparak başlamışlardı. Okul binalarını yaparak işe koyulan Köy Enstitüsü öğrencileri, okullarına suyu ve yolu da getirmişler, elektrik düzeneğinden, sıra, tabure ve ranzalarına, sebze ve meyve üretiminden, tavukçuluğu ve arıcılığa kadar kendi ihtiyaçlarını üreterek eğitimlerini gerçekleştirmişlerdir.

Bir süre sonra, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan maddi kaynak almaya gerek duymayan Köy Enstitüleri'nde öğrenciler; batı edebiyatı, müziği, tiyatro, bale vb. tanışmışlardı. Öğrendiklerini tiyatrolarda, tarlalarda, işliklerde (atölye), laboratuvarlarda uygulamaya geçirmişlerdir.

Öğretmeni ve öğrencisi ile gerçek demokratik bir ortam yaratıp, sorunları ve çözümlerini paylaşmayı başararak okul ortamını sevgi dolu bir yaşam alanı haline getirdiler.

Öğretmen adayları, mezuniyete 3 yıl kala, çevre köylerde başladıkları stajlarla meslekleri ile tanışmaya başlıyorlardı.

Köyden gelen çocuklar öğretmen olarak mezun olup, tekrar köylere döndüklerinde köy yaşamına da asla yabancılık çekmemişlerdi.

Öğretmenler, gün oldu köyün öğretmeni, gün oldu ziraatçısı, gün oldu evlendirme memuru, gün oldu kooperatif kuruculuğunda önderlik, gün oldu müzisyeni veya imamı oldular. Kısaca, görev aldıkları köyün ve Anadolu'nun ışığı olmayı başardılar.

Öğretmen, ürettiği ile önderliği ve aydınlığı ile toplumda haklı bir saygı elde ettiği yıllardı, bu yıllar.

Çünkü, hepsi gittikleri köylerde Cumhuriyetin ilkeleri ve aydınlanması hedefine ömürlerini koydular. Bu gelişme karşısında bir süre sonra köy kahvelerinde kitap okumaya ve derin söyleşiler yapılmaya başlandı. Köylü, kooperatifler kurmaya başladı. Ucuz politik söylemler sökmemeye, köylü soru sormaya başladı. Köylü uyanıyordu.

Belli çevreler, ürkmeye başladılar. Çıkarlar düzeni sarsılıyordu.

Karanlık, aydınlığı boğmaya karar verdi. Ne yazık ki, başardılar.

Enstitüler öğretmen okullarına dönüştürüldü. Ve bu okullar üzerindeki hesaplar hiç bir zaman bitmedi...

Köy Enstitüleri, 30 bine yakın öğretmen kazandırdı. Bunların arasında nice eğitim yöneticisi, nice edebiyatçı, tiyatrocu, müzisyen, siyaset adamı, bilim adamları kazandırdı.

Köy Enstitüleri'nin kuruluş yıldönümü olan her 17 Nisan'da ülkemizde üretimi, aydınlanmayı, ülke severliği, demokrasiyi hedefleyen böyle bir eğitim modelini toplumla anımsatan yıldönümü toplantıları yapılır. Medya bu toplantılara değil, ama pilav günlerine bolca yer verir...

17 Nisan 1940'ta 3803 sayılı yasa ile, Köy Öğretmen Okulları adının **Köy Enstitüleri** olarak değiştirilmesi ile kuruldu.

Antalya Aksu, Kastamonu Gölköy, Malatya Akçadağ, Samsun Akpınar, Trabzon Beşikdüzü, Ankara Hasanoğlan, Kayseri Pazarören, Sakarya Arifiye, Çifteler, Kapirtepe, Savaştepe Cılavuz, İvriz Köy Enstitüleri bunlardan bazılarıdır...

Ülkemizinde, "günün somut gerçeklerine ve ihtiyacına dayanan" bir anlayış temelinde, üretim içinde demokratik ve bilimsel bir eğitim sistemi ile günü ve çağı yakalama şansı bulunmaktadır. Köy Enstitüleri, yol gösteriyor...

3. bin yılın başında ülkemizde ezbere ve öğrenmeyi değil, sınıf geçmeyi amaç haline getirmiş bir eğitim sistemi ile nitelikli bir gençlik değil, diplomalı işsizler yetiştirmektedir. Bunun faturasını da gençliğimiz çekmektedir.

Peki böyle bir eğitimi kimler yönlendirir? Eğitim, kitabımızın izleyen bölümlerinde daha ayrıntılı işleneceği gibi, devlet yapısı içinde bir "üst yapı" kurumudur.

Öyleyse, bunu belirleyen alt yapı nedir? Alt yapı, ekonomik sistemdir. Ülkemizde de, alt yapı yani ekonomik temel; kapitalizmdir.

Kapitalizmin, egemen güçleri ise, sermaye sınıfı olduğuna göre; eğitimin ilke ve felsefesini belirleyen güç de sermaye sınıfı olmaktadır.

Sermaye ise, eğitimi kendi ihtiyacı ve beklentilerine göre yönlendirir, biçimlendirir. Başka bir ifade ile, kendi çıkarlarını sarsacak bir eğitim biçimine izin vermez. (!)

Örnek: Köy enstitüleri kapatıldı, bazen ticaret liseleri özendirildi, bazen imam hatip okulları özendirildi, bazen iki yıllık yüksek okullar özendirildi. Günümüzde ise, meslek lisesi mezunlarının üniversite seçme sınavlarında puan kayıplarına uğratılması aynı bilinçli çabanın bir parçasıdır. Çünkü, günümüz meslek lisesi mezunlarının fabrikalarda işçi olması istenmektedir.

Kısaca, mevcut eğitim sistemi en az 50 yıldır ezber bilgi sahibi olan fakat "fikir sahibi" olmayan, edindiği bilgiyi yorumlayamayan, sorgulayamayan bir kuşak yetişmesini istemiştir. Bu, büyük ölçüde başarılmıştır.

Sermayenin eğitime bakış biçimi ile amacı elbette işçi sınıfının bakışı ve çıkarları ile aynı olamaz, öyle de değildir. Bu temel çelişki, yaşamın tüm alanlarında olduğu gibi eğitime de yansımaktadır.

Şimdi soruyu şöyle soralım: Sermaye ne tür insan ister? İnsanların nasıl davranmasını ister?

Yani üniversiteleri elinde tutan, radyo-TV'lere sahip olanlar, gazetelere sahip olanlar, yayınevlerine sahip olanlar, internetı elinde tutanlar ki tümü bir avuç sermaye grubudur. Bunlar, nasıl insanlar yetişmesini uygun buluyor?

Böyle baktığımızda, karşımıza doğumdan ölüme, planlanmış bir büyük eğitim sistemi çıkmaktadır.

Ve bu sistemin hedeflediği insan tipi şöyledir:

1. Boş Hayaller Peşinde Koşan İnsan:

Ünlü Amerika düşünde olduğu gibi, bir gün zengin olma umudu ile yaşayan, böyle bir amaç için kural, örf, gelenek vs. tanımayan, lotarya peşinde koşan, kolay yoldan köşe dönmeyi

amaçlayan, ter dökmeyen, haksızlıklar karşısında susan, hak aramayı bilmeyen insan tipi amaçlanıyor.

Evet, böyle insanlar yetişmesi istenir...

Oysa işçi; hakları ve ekmeği için mücadele verendir. Boş hayaller yerine, somut üretim yapar, emek harcar, ter döker ve karşılığını almak için kendisi ile aynı koşullarda bulunan sınıf kardeşleri ile dayanışma içinde ortak mücadele yürütür.

Tuzağa düşmemenin yolu, yaşama kendi gözü, emekçi gözü ile bakmak, gelişmeleri dikkatle izlemek, iyi yorumlamak ve sorgulamaktan geçiyor.

Çünkü, yine emekçilerin sıkça söylediği gibi; "***umutla karın doymuyor...***"

2. Kendi Gücünün Farkında Olmayan İnsan:

Yaşamı ve uygarlığı üreten insan emeğidir. Oysa, mevcut eğitim sistemi ile; insanların, emek yerine sermayenin kudretine ikna edilmesi, emekçilerin, kendini ikinci sınıf insan gibi görmeye inandırılması amaçlanır.

Böylece emekçilerin, örgütlülük ve mücadele gibi değerlere yabancılaşması istenir. İşçiler, birliğinin kudretini gördükçe, bilinçli mücadelesi ile başarılarını arttırdıkça bu tuzağı da kolaylıkla aşabilir.

3. Olaylar Arası Bağ Kuramayan İnsan:

Doğada ve toplumda her iş ve oluş neden-sonuç ilişkisi ile birbiri ile ilintilidir.

-Bulut-yağmur-buharlaşma-tekrar bulut-tekrar yağmur gibi...

-Şiddet-daha büyük şiddet-şiddet gibi...

-Problem-paylaşım-çözüm-sevgi-dostluk gibi...

Buna diyalektik ilişki veya sebep-sonuç ilişkisi denir. Fakat mevcut eğitim sisteminde, emek ile sömürü arasındaki

ilişkisinin gizlenmesi amacı olaylar arasında bir ağın kurulmamasına özen gösterilir.

Böylece, tarih ile günümüz, ekonomi ile politika arasındaki ilişkinin de kurulması büyük ölçüde önlenmiş olmaktadır. Emek ile sermaye arasında ilişki kurmayan insan; patronu, insanlara iyilik olsun diye fabrika çalıştıran kişi olduğu sanabilir. Enflasyonun emekçilerin çok ücret almasından kaynaklandığını sanabilir.

Ülkemizde, felsefe derslerinin hemen tümüyle programlardan çıkarılması da aynı amaca hizmet etmektedir.

İşçinin, üretim, ücret ve sömürü kavramları ile tanışması ve arasındaki ilişkiyi ve çelişkiyi kavraması ile birlikte, yaşamın tüm alanları arasında direk veya dolaylı bir bağ bulunduğunu fark ettiğinde bilinçli insan düzeyine ulaşarak, bu tuzak da boşa çıkartılabilir.

4. Korkak İnsan:

İnsanların sadece itaat etmesi istendiğinden, doğumdan-ölüme insan hayatı korku duvarları ile kuşatılmıştır. Oysa yaşam, dolu dolu yaşamaya değecek kadar güzeldir.

Tarih boyunca, saltanatlarını sorunsuz sürdürmek isteyenler insanların yüreklerini ve beyinlerini korku ile doldurma yolunu daima tercih etmişlerdir.

Neden? Çünkü, korku insanların kontrol altında tutulmasını sağlayacak en etkin fakat en kaba duygudur...

Korku; insanın doğasında var olan; hakkında bilgi sahibi olmadığı şeylerden karşısında varlığını koruma güdüsünden yararlanarak yaratılmaktadır. Korkunun en güçlü panzehiri bilgidir.

İkinci olarak, dayanışma ve birlikte mücadeledir.

Üçüncü olarak ise, bilinçli cesarettir.

Örneğin, insanlar artık yıldırım çakmasından korkmuyor, nedeni öğrendi, tedbirini de aldı. Uzaydan korkmuyoruz artık, çünkü öğrendik. Verem, sıtma, veba gibi hastalıklar risk olmaktan çıktı.

İnsanlığın bilinmeyeni keşfetme çalışmaları daha güçlü bilgi birikimi ile sürüyor. Öğrendikçe de, korkusunu aşıyor.

5. Bencil İnsan:

Yine her insanda içgüdüsel olarak mevcut olan "varlığını sürdürme güdüsü"nden yararlanılarak ve bu duyguyu okşayarak birlikte mücadele vererek, hak elde etmesi mümkün olan kitleler, parçalanır, bölünür ve etkisizleştirilir. Bölgesel, etnik, dinsel, cinsel, statü (beyaz/mavi, işçi/memur vb.), eğitim, işbölümü vb. ayrıntılı biçimde kurgulanan oyunlar emekçilere sırınga edilir.

Oysa, işçilerin mutluluğu bencillikte değil, birlikte mücadele ve paylaşımdadır. Emekçi, bencil değil dayanışmacıdır.

Emekçi, yaşadıkça, mücadele verdikçe öğrenir, öğrendikçe bencilliğe karşı birliği ve dayanışmayı bir yaşam biçimi haline getirir.

Toplumsal geleneklerimizde de, dayanışma kültürü, **"ben"** yerine **"biz kültürü"** bulunması anlamlıdır.

Görüldüğü gibi, emek/sermaye çelişkisi, hayatın tüm alanlarında olduğu gibi, eğitim alanına da yansımaktadır.

Peki biz ne yapmalıyız?

Önce yerimizin ne olduğunu iyi kavramamız gerekiyor. Kuşkusuz, bu sorunun yanıtı; **"işçi olmak"**dır. Bu bir kimliktir.

İkinci aşamada, işçi kimliğimizle öğrenmeli, öğrendiklerimizi yorumlayabilmeliyiz.

Soru sormaktan çekinmeyeceğiz, çünkü sormak öğrenmeye hazır olma halidir.

Okumaktan bıkmayacağız, çünkü okumak bilgi deposu oluşturmanın en temel yoludur.

Gözlemleyeceğiz. Yani bakacağız fakat göreceğiz...

Çünkü, gözlem bilgi edinmenin temel yollarındandır. Ama mutlaka boş bakmayacağız.

Hızla öğrenmeli, öğrendiklerimizi uygulayabilmeli, bununla yetinmeyip başkaları ile de paylaşacağız.

Kullanılmayan bilgi unutulduğuna göre, edindiğimiz bilgiyi canlı tutacak yollar olan, söyleşi, tartışma, araştırma gibi yollarla öğrendiklerimizi hem unutmayacağız hem de geliştireceğiz.

Kalıcı öğrenme ancak böyle gerçekleşebilir. Yani; ünlü Alman düşünür J. W. Goethe'nin dediği gibi; "***Bilmek yeterli değildir, uygulamak gerekir, istemek yeterli değildir, eyleme geçmek gerekir***".

SENDİKAMIZIN EĞİTİM ÇALIŞMALARI

Eğitim çalışmalarını aralıksız sürdüren Sendikamız, gerek içerik, gerekse biçim açısından sürekli bir yenilenme ile üyelerimize ulaşma çabası içindedir.

Mevcut eğitim sisteminin "taraflı" olan içerik ve uygulamalarına karşı, kapitalizmin gerçeğini ortaya koyan, emekçi kitlelere empoze edilen değerleri sorgulayan, sınıfsal çıkarlarımız temelinde alternatifleri üreten ve bunu emekçilerle paylaşan eğitim çalışmalarımız esas olarak iki önemli hedefe yönelmiştir.

İlk olarak; üyelerimizin hak ve çıkarlarını korunması ve geliştirilmesi için gerekli bilgilerin üye kitlesine aktarılması,

İkinci olarak da; işçi sınıfının çıkarlarını görece güvence altına alınabildiği, insan haklarının korunduğu, barış ve evrensel değerlere saygı gösterildiği **demokrasinin** kazanılması ve korunması hedef olarak tespit edilerek bu doğrultuda üye kitlemizde olumlu tutum değişikliklerinin oluşturulması,

çalışanlar arasında dayanışma duygusunun geliştirilmesi, sorgulayan, düşünen, muhakeme edebilen, korkmayan, hoşgörülü, duyarlı, örgütüne bağlı, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak algılayarak; onu ailesine, işyerine, sendikasına ve ülkesine taşıma gayreti içinde olan üye kitlesine ulaşmak temel hedefimiz olmuştur.

Sendikal demokrasinin öncülerinden olan Sendikamız, hiç kuşku yok ki, eğitimlerinde de demokratik yöntemi eksiksiz uygulama gayreti içinde olmuştur.

Eğitime katılanların aktif kılınması ve eğitimlerin "katılımcı" bir esasta ele alınmasını sağlamaya çalışmıştır. Katılımcıların sadece birer dinleyici değil, aktif birer katılımcı olarak gören, demokrasiyi, hümanizmi, insan haklarını, barışı ve sevgiyi esas alan bir dünya perspektifini hedef alarak, düzenli ve sistemli bir çalışma içindedir.

Bu bakış açısı ile, Sendikamız; eğitim çalışmalarını; **İşyeri söyleşileri, 1 günlük eğitimler, 3 günlük eğitimler, 7 günlük eğitimler, uluslararası eğitimler, DİSK ortak eğitimleri, fırsat eğitimleri (önceden öngörülmeyen fakat gelişmeler karşısında ihtiyaç duyulan eğitimler) kurslar, panel ve konferanslar, eğitim yayınları vb. eğitim çalışmalarını çok yönlü ele almaktadır.**

İNSAN VE ÜRETİM

Doğa bilimleri, dünya üzerinde yaşamın sürekliliğini sağlayan temel gücün güneş enerjisi olduğunu ileri sürer. Bu doğru...

Peki, güneş tek başına tüm canlıların ve insan neslinin devamlılığını sağlamak, sürdürmek için yeterli mi?

İnsan, üreme yeteneğine sahip...

Acaba sadece üremek, insanın varlığını sürdürmesi için yeterli mi?

Acaba, sadece "doğmuş olmak" varlığın sürdürülmesi için yeterli mi?

Hatta sadece karnını doyurmak insan varlığının sürdürülmesi için yeterli mi?

Kuşkusuz, yeterli değil.

İktisadi bir gerçeklik olarak, canlıların yaşamını sürdürebilmesi; yiyecek, giyecek ve barınak gibi **temel gereksinimler** ile diğer **sonsuz** gereksinimlerin karşılanmasına bağlı bulunmaktadır.

İnsanlık tarihi, yaklaşık 1 milyon yıldan beri dünya üzerinde varlığını sürdüren atalarımızın; gereksinimleri karşılamak üzere "zorunlu" bir çaba içine girdiğini gösteriyor.

Neden zorunlu? Çünkü, her canlı varlık gibi insanın da temel güdüsü; "varlığını korumak"tır.

Önceleri doğada hazır bulduğu maddelerle "gereksinimlerini" karşılayabilmiş olan insanlar, kolay bulunabilir olan kaynakların tükenmesi üzerine arayışlara girmeye başlamıştır.

İşte, sözünü ettiğimiz bu arayışta bir "zorunluluk" sözkonusudur.

Dünya üzerinde var olmuş, var olan ve var olacak her şeye bu "zorunluluğun" yol açtığını söylemek gerekir. Binalar, yollar,

tarım, sanayi üretimi, ziraat, kanunlar, kurumlar vs. tüm oluşumların varlık sebebi; insanların zorunlu ve diğer sonsuz ihtiyaçlarını karşılamak amacını taşır.

İnsanların ihtiyaçlarına yanıt vermeyen her şey, ömrünü yitirmiş demektir. Karasaban, gazyağı lambası, kağnı, ok, mızrak, çakmaktaşı, çevirmeli telefon, siyah beyaz TV, çarık vs. daha iyisi üretildiği için ihtiyaç dolayısıyla; üretim dışı kalmıştır.

Biyolojik ihtiyaçlarını gidermek üzere çaba göstermeyen canlı yoktur.

İşte, insanın varlığını sürdürmek ve iyileştirmek adına "ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile, aklı, elleri ve elde ettiği araçlar ile doğa üzerinde yaptığı bir takım işlemler ile gereksinim duyduğu şeyleri" elde etme işlemine **üretim** diyoruz.

İnsanlık tarihi de, insanın varlığını sürdürmek adına üretim faaliyeti ile sürekli doğa ile bir mücadele hali içinde olduğunu, sonra da **üretilenin bölüşümü için insanın insan ile sürekli bir mücadele içinde** bulunduğunu gösteriyor.

İşte bu tarihsel mücadelede, ellerin işlevsel biçimde kullanılması, beynin kullanılması ve bir takım aletlerin kullanılması temel ve belirleyici aşamalar olmuştur.

İleride daha ayrıntılı biçimde üzerinde duracağımız üretim kavramı, insanlığı diğer canlılardan ayıran, ilkelliği; uygarlığa dönüştüren, kendi varlığını da sürekli olarak geliştiren tarihsel bir süreci başlatmış oldu.

DÜNYAMIZ

Üzerinde yaşam sürdüğümüz yaşlı dünyamız 6 milyar yaşında. Dünyanın kendi oluşumu dediğimiz soğuma ve canlıların yaşam sürmesine uygun hale gelmesi milyarlarca yıl sürmüştür. Bu süre, yaklaşık 5 milyar yıldır.

Bugünkü bilimsel veriler, dünyamız üzerinde 1 milyon yıla yakın bir süredir canlıların yaşam sürdürdüğünü kanıtlamaktadır. Ya insanlar?

Dünyamızın yaşına, hatta canlıların yaşam sürmeye başlaması karşısında sadece 1 milyon yıldan beri varlığına dair izler bulabildiğimiz insan, "daha dünkü çocuktur."

Dünyamız, 1 milyon yıla yakın bir süredir insanlığa ev sahipliği etmektedir. Bu ev sahipliğinin daha ne kadar süreceği ise, büyük ölçüde insan-konukların mekanı tahrip etme derecesine bağlı bulunmaktadır.

ÜRETİM, ÜRETİM BİÇİMLERİ VE SINIFLAR...

Yaşam durağan değildir. Sürekli bir hareket ve oluş içindedir. Üretim, üretim biçimi, üretim ilişkileri, bölüşüm ve her ayrı dönemde görülen sınıfsal farklılaşmalar da öyle...

Birlikte inceleyelim...

Üretim Neden Önemlidir?

İnsanların varlığını sürdürebilmesi ve yaşama ayak uydurabilmesi zorunluluğu, üretimi yaşamsal biçimde önemli kılan temel gerçekliktir.

Üretimin; insan ihtiyaçları açısından doğada hazır bulunmayan, saklı durumda olan kaynakların, kullanılabilir hale getirilmesi için gösterilen çabaya verilen ad olduğunu belirtmiştik.

Bu çaba, bu bilinçli çaba **emektir**.

İnsanları, hayvanlardan ayıran temel özelliklerden birisinin de, emek olduğunu belirtmek gerekiyor.

Üretim ile ortaya konulana ise; **ürün** diyoruz.

Ürünü elde etmeyi sağlayan, bir çok aşamanın her birine ise; **iş** diyoruz.

Ancak, insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik maddi üretimin gerçekleştirilmesi ancak; bu üretimi gerçekleştirmeyi sağlayacak olan araçların üretilmesi olmuştur. Bunlara, üretim araçları diyeceğiz...

Sözgelimi, tırmanılması zor bir ağacın üst dallarındaki meyveye ulaşmak için, bir başka ağaçtan koparılmış bir uzun dal parçası, bir bitkinin kökünün çıkarılmasına sağlamak amacı ile bir diğer ağaç parçası ucunun sivriltilmesi ile elde edilen bir diğer araç, insandan daha hızlı koşabilen bir hayvanın tek bir atışla yakalanması için bir taş parçasının sivriltilmesi üretime yardımcı olması amacı ile elde edilen ilk, basit ve ilkel üretim araçları olmuştur. Kuşkusuz, daha sonra karasaban, traktör, tezgahlar, motorlar, taksi, bilgisayar vb. üretim araçları olmuştur.

Üretimle birlikte, üretim araçlarının elde edilmesi amacı ile harcanan emek ve zaman birlikte, çalışmak da aynı önemde ve değerde bir faaliyet olarak, insanlığın varlığını sürdürmesinin zorunlu koşullarından biri olmuştur.

İnsanı, doğa karşısında edilgen bir canlıdan, doğaya hükmetmeye başlayan bir unsur haline gelmesi emeği sayesinde olmuştur. Çünkü, doğaya müdahale etmeye başlamıştır, artık.

İnsanın üretim aracı üretmeye başlaması ile birlikte, el ve beyin arasında ilişki kurulmuştur. Bu ilişkinin kurulmasını zorlayan ise elbette, başta insanın biyolojik ihtiyaçları olmuştur.

El ürettikçe daha hünerle, beyin işledikçe daha parlak fikirler üreterek verimliliğini de arttırmaya başladı.

Deneyimleri biriktirdi, muhakeme ettikçe, daha ileri olanı, daha mükemmel olanı, daha işlevli olanı bulmaya başladı. Bununla da kalmadı, öğrendiğini, hafızasında depoladığı birikimi

başkalarına yaparak/göstererek aktarmaya başladığı noktada da, insanlık tarihinin ilk eğitimleri başlamış oldu.

Konuşarak mı? Hayır!

Konuşma henüz yok... Hareketler, mimikler ve jestler insanlar arasında temel iletişim biçimleriydi.

Ancak, üretim ile birlikte insanlar arasında iletişim sürekli gelişerek **Dil**'e ulaşan müthiş serüveni de başlamış oldu.

İnsanlık, doğanın zor koşulları karşısında "birlikte" yaşamak ihtiyacını hissetti. Bunun nedeni, varlığını koruma güdüsü ve güven ihtiyacıdır.

Acaba, insanlık bu dönemde geçimini nasıl sağlıyordu, varlığını nasıl koruyor ve sürdürüyordu? Birlikte bakalım...

İLKEL KOMÜNAL TOPLUM

İnsan topluluklarının ilk döneminde sınıf yoktu. Sınıfların bulunmadığı bu ilk insan toplulukları dönemine "**İlkel Komünal Düzen**" denir.

Bu döneme "**ilkel**" denilmesinin nedeni, üretim araçlarının son derece basit ve kaba olmasıdır. Taş, balta, ucu sivriltilmiş taşlar, sivriltilmiş ağaç parçaları vb. dönemin başlıca üretim araçlarıydı.

Neden, üretim araçlarına gereksinim duyuldu? Üretim yapmak için...

Peki, neden üretim yapmak gereği duyuluyordu? Yaşayabilmek, varlığını korumak ve sürdürmek için...

Bugün de öyle midir? Kesinlikle evet...

İlkel Komünal toplum döneminin ayırt edici özelliği, üretim araçlarının toplumun ortak malı olmasıydı. Döneme;

"komünal" denilmesinin nedeni de budur. Bildiğiniz gibi, komünal; ortaklaşa demektir. İmece gibi...

İlkel komünal dönemin bir diğer ayırt edici özelliği ise, "mülkiyet" kavramının olmaması, bilinmemesi idi. Toprak, üretim araçları ve birlikte üretilen yiyecekler ortaklaşa tüketiliyordu.

Üretim son derece kıt olduğu için, bu kıt üretimin toplum üyeleri arasında adaletli bölüşümü son derece önemliydi.

Peki bu adaletli bölüşümü kim yapacaktı? Toplumun en yaşlı **kadın** üyesi...

Tarihte ender yaşanan bir anaerkil toplum biçimidir, ilkel komünal toplum.

Böylece, kabilenin en yaşlı erkeği üretimi örgütlemek, en yaşlı kadın üyesi ise, tüketimi örgütlemek görevini üstlenmiş oluyordu.

Bu, aynı zamanda tarihteki ilk önemli işbölümüdür. Buna, "doğal işbölümü" diyoruz. Toplumun tüm üyeleri, güç, yetenek ve kapasitesi oranında ortak yaşama katkı veriyordu. Kimse kimsenin sırtından geçinemiyordu. Böylesi örnekler, derhal toplumun dışına itiliyordu.

İlkel komünal toplum biçiminin bir diğer özelliği, **sınıfsal bir farklılaşmanın olmaması** idi. Sınıfların bulunmadığı bir toplumda, elbette sömürüden de bahsedilemezdi.

Üretim araçlarının ilkelliği ve kıtlığı, insanın bilgi ve birikiminin henüz çok düşük olmasından dolayıdır. Kuşkusuz, ilkel araç; emeğin verimini de sınırlıyordu. Bu nedenle, üretim son derece kısıtlı yapılabiliyordu.

İnsanlığın bilgi, deneyim ve birikimin artması ile birlikte bir yandan insanın beyni hızla gelişiyor, bir yandan da üretimi daha verimli ve gelişkin bir düzeye yükseliyordu.

Kıt koşullarda gerçekleştirilen kıt üretim, toplum/klan içinde tamamı çok kısa süre içinde tüketiliyordu. Yani, saklanacak, biriktirilecek bir ürün fazlası yoktu. Bu nedenle, kabileler arasında çıkan savaşlarda elde edilen esirler derhal öldürülüyordu, çünkü her esir yeni bir boğaz demekti...

Örneğin; kabilenin eli silah tutan, işe yarayan bütün üyelerince bin bir güçlükle avlanan bir geyik hemen o akşam tüketiliyordu. Bu, toplum üyeleri arasındaki üretim ilişkisini belirliyordu.

Artan kemik toplumun kimi üyeleri ellerinde yeni üretim araçlarına, deri ise, toplumun kadın üyeleri ellerinde giyecek olarak yeniden üretiliyor, dönüştürülüyordu.

Dönemin bir önemli özelliklerinden biri de, savaşların sözkonusu olmaması idi. Mülk duygusu olmadığı için, daha fazlasını elde etmek amacı ile bir diğer kişiye veya köye saldırmak, diğerlerini yok etmek, talan etmek, ganimet almak gibi bir kavram yoktu. İnsanlık, doğal bir barış ortamını yaşıyordu.

Bu toplumsal düzende, zamanla ellerin yetkinleşmesi, beynin kullanılmaya başlaması ile üretim araçları da gelişmeye başladı.

Biz bu olguya, üretim güçlerinin yani emek ve araçların gelişmesi diyoruz.

Üretim güçlerinin gelişmesi, emeğin üretkenliğinin gelişmesi demekti. Böylece insanlar, kendi gereksinimlerinden daha fazlasını üretebilir düzeye erişti.

Bu, kollektif emek, üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyet ve eşit dağılım zorunluluğunu gerektiriyordu. Bir süre sonra toplum üyelerinin bir bölümü sadece üretim araçlarının (taş, balta, ok vb.) üretilmesi işini üstlendi. Kazı çalışmalarında en çok rastlanan ilkel üretim araçları, üçgen biçiminde yontulmuş ve sivriltilmiş taş parçaları ile hilal biçiminde işlenerek

sivriltilmiş taş plakalardır. Birincisi avlanmada fakat ikincisi avlanan hayvanın parçalanması ve işlenmesinde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Üretim araçlarının gelişmesi hız kazandı. Üretim güçlerinin gelişimi bu gelişimin ortaya çıkardığı işbölümü, bütün üyelerin eşit olduğu, "İlkel Komünal Düzende" özel mülkiyetin ve servet eşitsizliğinin ortaya çıkmasına yol açtı. Toplum üyeleri arasında farklılaşma başladı. Toplumun sınıflara bölünmesi, insanın insan tarafından sömürülmesini dönemini başlattı.

İlk büyük toplumsal işbölümü, ilkel kabile içinde, sığır yetiştirmede, avlanmada, ev işlerinde, bahçe işlerinde ve diğer alanlarda ustalaşmış kişilerin ortaya çıkmasına yol açtı.

Yani çalışma kollarındaki (tarım, hayvancılık) üretim artışı, insan çalışma gücüne kendisine gerekenden daha fazlasını üretmek yeteneğini kazandırdı. Böylelikle, gelişen üretici güçler üretim ilişkileri ile çelişkiye düştü.

İlkel Komünal Toplumun üretim ilişkileri, üretim güçlerinin gelişmesi karşısında yetersiz kaldı. Böylece, İlkel Komünal Toplum yerini üretim araçlarının ve üretim güçlerinin daha gelişkin olduğu başka bir üretim biçimine; **Köleci Topluma** bıraktı.

Görüldüğü gibi, üretim araçları toplumun üretim yapmak için gereksindiği ve ürettiği araçları gösteriyor. Üretim araçları, emek olmadan üretimi gerçekleştirilemez.

Bu nedenle, üretim araçları ile emek bütünleşmesine **Üretim Güçleri** diyoruz. Üretimi gerçekleştiren de budur.

Toplum içinde yer alan, işbölümü içinde üretime katkı veren kimsenin, üretimden aldığı payın biçimi ise, **Üretim İlişkisini** gösterir.

Ve biz diğer toplum biçimlerini incelemeye geçmeden önce bir genelleme yaparak; "**bir toplumda üretim güçleri ile**

üretim ilişkisinin biçimi, o üretim biçiminin ne olduğunu gösterir" genellemesini yapabiliriz.

Kısaca bir toplumun hangi düzende, hangi üretim biçiminde olduğunu saptayabilmek için; üretim araçlarının ve emeğin gelişmişlik düzeyine ve üretim ilişkilerine bakarak saptayabiliriz.

Örnek; üretim araçları: ilkel üretim ilişkisi: komünal (paylaşım)

Üretim biçimi: ilkel komünal üretim biçimi... diyoruz.

İLK SINIFLI TOPLUM DÜZENİ: KÖLECİ TOPLUM

Köleci toplum düzeni, ilkel komünal toplum düzeni ile taban tabana zıt bir üretim biçimini gösteriyor. Çünkü, köleci toplum düzeni; "**ilk sınıflı toplum düzeni**"dir.

Bu nedenle, köleci toplum düzenini irdelemeden önce, temel farklılık noktası olan, "sınıf kavramı" üzerinde bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

SINIF NEDİR?

Tarih boyunca insanın üretim araçları karşısındaki konumu daima önemli olmuştur. Bu konum, "**üretim araçlarına sahip olmak ya da olmamaktır**".

İnsanların üretim karşısındaki konum farklılığını açıklayan "sınıf" kavramı ise **gelir, mülkiyet ve bölüşüm** ile açıklanabilir.

Gerçekten de egemen ve ezilen sınıflar arasında çarpıcı bir gelir farkının olduğu şüphesizdir.

Ancak asıl önemli olan gelir farklılık değil, bu farklılığı ortaya çıkaran nedenlerdir. Çünkü bu nedenler, farklı sınıfların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. İşte bu nedenlerin temelinde mülkiyet bulunmaktadır.

Birinci neden olan mülkiyet farklılığı, zorunlu olarak ikinci önemli farklılığı; gelir farklılığını ortaya çıkarır. Her iki nedenin ortayı çıkardığı sonuç ise, sınıfsal farklılıktır.

Yani, mülkiyete bağlı gelir farklılığı neden, zenginlik-yoksulluk yani sınıfsal farklılaşma ise, sonuçtur.

Öyleyse, bir insanın hangi sınıfa mensup bulunduğu kişisel irade, duygusal tercih veya coğrafi faktörlerle değil, o toplum biçimini belirleyen, üretim biçimi ile kişinin üretim karşısındaki konumuna bakılarak saptanabilir.

Sonuç olarak; sınıfsal farklılaşma, insanların belirli bir ekonomik sistem içinde işgal ettikleri yere, üretim karşısındaki konumuna, üretim aracı ile olan mülkiyet ilişkisine ve üretilen değerlerden aldıkları payın biçimine bakılarak belirlenebilir.

Örnek: *İlkel Komünal Toplumda sınıfsal farklılaşma var mı?*

1- Mülkiyet yoktur.

2- Sömürü yoktur.

3- Herkes üretimden eşit biçimde bir pay almaktadır.

Bu 3 kritere göre ilkel komünal toplumda bir sınıfsal farklılaşmadan söz edilemez.

Öyleyse, bilimsel açıdan; "İlkel Komünal toplumda sınıf yoktur" yargısına varılabilir. İşte insanlık, tarihi "nereden geldik?" sorusuna yanıtını da vermiş oluyor.

Görülüyor ki, sınıfsız, sömürüsüz, savaşsız, eşitlikçi, adil bir barış ortamından geldik. Köleci düzene ve bugüne...

Bu noktada akla şu soru gelebilir; acaba, toplumlar nasıl oluştu ve sınıflara nasıl bölündü?

Bu sorunun yanıtını verebilmek için; tarihsel gezimizi sürdürmemiz gerekiyor.

Şimdi, köleci toplum düzenini irdelemenin tam zamanı...

Okumuş Bir İşçi Soruyor

Kimdi yedi kapılı Teb şehrini kuran?
Kitaplarda yalnız kralların adları var
Krallar mıydı kayaları sırtlanan?
Ya şu defalarca yakıp-yıkılan Babil
Kimlerdi Babil'i her seferinde kuran?
Altın parıltıları içindeki Lima'nın
Hangi evlerinde otturdu yapı işçileri?
Çin Seddinin bittiği akşam
Nereye gittiler ki, duvarcılar.
Büyük Roma zafer takları ile doludur
Kimdi, onları diken?
(...)
Genç İskender fethetmiş Hindistanı
Yapayalnız bir İskender mi?
Sezar, Galyalıları yenmişti
Yanında bir aşçı olsun yok muydu?
İspanyalı Filip ağlamışmış,
Batınca filoları...
Başka kimse ağlamamış mı?
2. Fredrik muzaffermiş yediyıl savaşlarında
O da yalnızdı galiba savaş meydanlarında
Bir zafer doldurmuş her sayfanın başını
Kimler pişirmiş ki, zafer aşını?
Her on yılda bir büyük adam,
Kim ödemiş masraflarını?
İşte bir sürü soru,
Bir sürü yorum...

Bertolt Brecht

İlkel komünal toplum biçiminin çözülmesi ile köleci toplum biçimine geçildi. Bunun sebebi, emek üretkenliğinin artmasıdır. Emek üretkenliğinin artması, doğal ve beklenen bir gelişmedir.

Zamanla, belli ellerde ihtiyaç fazlası mallar birikmeye başladı. Bu, eşitsizliğe yol açmaya başladı. Ellerde biriken ürün fazlasının, değişim/takas değeri bulunduğu fark edildiğinde de, kimi kabileler ellerine geçirdikleri tutsakları öldürmemeye ve zorla çalıştırmaya başladılar.

İlkel komünal toplum bu noktada artık bitmiş, yerini Köleci Toplum Düzenine bırakmıştı... Bu, artık bir **sınıflı** toplum düzenidir.

Toplum, **sahip** ile **köleler** olarak iki sınıfa ayrılmıştı. Köle sahipleri, mülkün ve insanların da sahipleri idi. Köle sahipleri çalışmaz, çalışmanın gerçekleşmesi için gereken düzeni oluşturur, köleler ise, sabahın ilk ışıklarından günbatımına kadar çalışırlardı.

Bölüşümde de, farklılaşma olmuş, köleler sadece ertesi gün çalışmaya gidecek kadar, karın tokluğuna çalışıyor, ürünün tamamına köle sahibi el koyuyordu.

Bu duruma biz; toplumsal **çelişki** diyeceğiz.

Çelişki, bir yandan somut ve nesnel durumu gösterirken, diğer yandan da, tarafların birinin mevcut durumun sürmesini isteyen, diğer tarafın ise, daha mutlu, daha insanca ve daha adil bir yaşam talep eden olmuştur.

Ve böyle bir çelişki, köleci toplum biçiminden başlayarak günümüze kadar, tarafların isimleri değişse de, çelişkinin niteliği hep aynı kalarak sürmektedir.

Bu iki kesim arasında çelişkinin ortadan kaldırılması da sanıldığı kadar kolay değildir. Çelişkinin ortadan kaldırılması, sınıfsal farklılığın ve sömürünün ortadan kaldırılması ile olanaklıdır.

Mülkün ortaklaşması, üretimin ortaklaşması, herkesin ayrımsız üretime katılması ve bölüşümün eşit ve adil olması ile çelişki ortadan kalkabilir.

Oysa, Köleci toplum düzeninde, köle sahipleri statükocu, yani mevcut durumun sürmesinden memnun ve mutlu, köleler ise, daha insanca ve adil bir paylaşımı isteyen taraf olarak hem daha adaletli bir düzenin hem de daha ileri bir düzeni talep eden taraf olmuşlardır.

İlkel Komünal Düzenin aksine, Köleci Toplum Düzeni'nde sahipler, yeni köleler ve yeni zenginlikler elde etmek amacı ile komşu köylere ve topluluklara yönelik saldırılara başlamıştı. Böylece insanlık, savaşla da ilk kez tanışıyordu.

Doğal barış ortamı, Köleci Toplumda yok edilmiş yerini çıkar kavgalarının başladığı ve henüz sonuçlanmayan tarihsel süreç başlamış oldu.

Kölelik, tarihte ilk ve aynı zamanda en kaba sömürü biçimi, en büyük baskı dönemi olmuştur. Hemen tüm kıta ve topluluklarda Köleci Toplumsal dönemler yaşandı. İnsanlık tarihinin en büyük dramları bu karanlık döneme aittir.

Köle, efendisinin tam ve sınırsız mülkiyetiydi. Kölenin yaşam hakkı, sahibin iki dudağı arasında bir sözüne veya bir işaretine bağlı hale gelmişti. Köle sahibi, yalnızca kölenin emeği üzerinde değil, aynı zamanda hayatı üzerinde de dilediğince tasarrufta bulundu. Roma'da gladyatörlerin "*yaşamak için öldür*" prensibine dayalı yaşam kavgası, köle sahipleri için sadece bir eğlence idi. İnsanların birbirini öldürmesini eğlenerek seyreden bir anlayış köleci zihniyete alt bulunuyor.

Bunca büyük baskı, başlangıç dönemlerinde üretim araçlarının daha da gelişmesini, ürünün artışını ve toplumda üretim güçlerinin gelişmesine yol açtı.

Köle emeğinin yayılması ve kölelerin hak ve hukuktan yoksun durumu, toplumun ana üretici gücü olan işgücünün tahribine, özgür küçük üreticilerin, köylülerin ve zanaatkarların yıkıma uğramasına yol açtı. Bu da, köleci düzenin çöküşünü hazırlayan temel etmenlerden biri oldu.

Bununla da kalmadı, yaşam hakları tümü ile gasp edilen köleler arasında yaygın isyanlar başlaması, Köleci Toplum düzenini zorlamaya başladı.

Diğer taraftan, köle sahiplerinin serveti hızla artıyor, dokumacılık, madenlerin işlenmesi ve gitgide farklılaşan zanaat üretimi, üretime çeşitlilik ve yetkinlik veriyordu; tahıl, sebze ve meyvelerin yanı sıra, tarım öğrenilmiş, zeytinyağı ve şarap üretimi gerçekleştirilmeye başlandı. Böylesine yoğun bir üretim çeşitliliğinin sürdürülebilmesi için yeni bir işbölümü gerekiyordu.

İnsanlık, ikinci büyük toplumsal işbölümünü gerçekleştirdi: Tarım ve zanaatkarlık birbirinden ayrıldı. İşbölümü emek verimliliğini daha da arttırdı.

Üretimin başlıca iki kola; tarım ve küçük el zanaatkarlığına ayrılmasıyla doğrudan doğruya değişim (takas) amacı ile üretim doğdu. Bu, özellik daha ileride kapitalizmde karşılaşılacak olan meta üretiminin ilkel biçimidir. (**Meta:** Pazarda satılmak amacı ile üretilen mal).

Üretim araçlarının gelişmesi, üretim güçlerinin yetkinliğini arttırıyor, ürün çeşitleniyor fakat kölelerin bu çalışma ve yaşama koşullarına dayanacak gücü kalmamıştı. Sistemin sürdürülmesi için bir dizi yeni araca ihtiyaç vardı.

Bunların ilki; insanlığın devlet ile tanışması idi. Ordu, güvenlik kurumları, hukuk, yargı, kurallar, cezalar vb. donanmış yeni bir aygıt ve mekanizmaya devlet denildi.

Tam bu noktada, tarihsel seyahatimizin gelecekteki aşamalarını daha iyi kavramak adına, bir kavramın daha alını çizmek gerekiyor.

ALT YAPI-ÜST YAPI

Görüldüğü gibi, önce ekonomik sistem gelişmiştir. Üretim araçları, üretim güçleri, üretim biçiminin toplamını ifade eden ekonomik sistemin geldiği aşamayı güvence altına almak, bunun sürekliliğini sağlamak amacı ile başta devlet olmak üzere bir dizi "koruyucu" kurum ve sistemler üretilmiştir.

Bu tarihsel gerçek, ekonomin **alt yapı** olduğunu gösteriyor. Sistemin temelinin ekonomi olduğunu kanıtlıyor. Diğer kurumlar ise, veri ekonomik sistemin **üst yapı** kurumları olup, ekonomik sistemi güçlendiren, destekleyen, takviye eden kurumlardır...

Bu bir tarihsel ve bilimsel gerçeklik olarak, tüm farklı ekonomik sistemler için geçerli bulunuyor.

Dolayısıyla, ekonomik sistem ile devletin biçimi, yargı, hukuk ve diğer kurumlar birbirinden bağımsız değil, tersine mevcut ekonomik sistemin ve düzenin devamlılığını sağlayacak bir sistem olarak düşünülmüş ve hayata geçirilmiştir.

Köle sahipleri, kişisel iktidarlarını sürdürmek için; iktidar etme kudretlerinin tanrısal olduğunu açıklama yoluna gittiler. Böyle bir yaklaşımla kendilerine de tanrısal sıfatlar yakıştırmak ve tanrısal bir gücü simgelediğini iddia etmişlerdir. Bunun nedeni, iktidarlarının köleler tarafından dokunulmaz hale getirilmesidir. Bununla da kalmayarak, iktidarın kan bağı ile çocuklarına teslim etme yolunu da açmış oldular. Bu tür yönetim biçimlerine yaygın olarak **Monarşi** (tek kişinin iktidarı) denilir.

Din adamları aynı yönde fetvalar verdiler. Köle sahipleri de, dini kurumlara ayrıcalıklar vermeyi ihmal etmediler. Her törende din adamlarına saygın yerler verilerek iktidarın açıkladığı kararlara tanrısal destekler sağladılar.

Tüm bu çabaların; sadece ve sadece iktidarlarının sürdürülebilmesi amacına yönelik olduğunu artık çok iyi biliyoruz. (Türklerin devlet ile tanışması, devletler kurması ve devletin "baba" mertebesine çıkarılması çok farklı özel nedenlere dayanmaktadır. Burada anlatılan Kapitalizme ulaşacak olan tarihsel süreçtir. Türklerin tarih içindeki uyguladıkları ekonomik sistemler, devlet modelleri ve kurumları ile değerler sistemi Batı ile birebir örtüşmemektedir.)

Bunca tanrısal güç iddialarına, sistemi yıkılmaz hale getiren güçlendirme ve koruyucu çabalara karşın, köle isyanlarının yaygınlaşması, kölelerin eskisi gibi üretmemesi sistemi bir yok oluşa doğru sürüklüyordu.

Köleci toplumun kendi zırhları, üretim güçlerinin gelişimi önünde engel olmaya başlamıştı. Köleci toplum zorlanmaya başladı.

İnsanlık dışı koşullarda, ölümüne çalışan bu etten-kemikten makineler, içinde bulundukları yaşam koşullarına itiraz etmeye, direnmeye başladılar. Örneğin Spartaküs'ün liderlik yaptığı ünlü ayaklanma bu köle direnişlerinin önde gelenlerindendir. Köleci toplum düzeni artık varlığını sürdüremez hale geldi.

FEODAL TOPLUM/DEREBEYLİK

Haksızlık dolaşıyor bugün ortalıkta emin adımlarla,
Ezenler yerleşmeyi planlıyor onbin yıllığına,
Diyorlar ki; "bugün nasılsa yarın da öyle olacak"
Asla!...
Bugün garanti olan, yarın şüpheli,
Böyle gelmiş böyle gider.
Hayır!
İlk söz belki yönetenlerin
Ama son söz;
Yönetilenlerindir....

Bertolt Brecht

Feodalite, toprak mülkiyetine ve toprağa bağlı köle emeğine dayalı düzendir. Sınıflı bir toplum düzenidir. Feodal beyler (derebeyleri), serfler (toprağa bağlı köle) ve din adamları bu toplum düzeninin 3 sınıfını gösteriyor.

Mülkiyet vardır ve mülkün sahibi feodal beydir. Kilise, sınırlı da olsa belli bir mülkiyete sahip olarak ayrıcalıklı durumunu koruyor.

Sömürü, mülk sahibi sınıf ile mülksüzler arasındadır.

Ve köleci toplumda olduğu gibi, daha büyük zenginlikler elde etmek adına kutsal savaşlar sözkonusudur.

Savaşların kutsal sayılmış, dinsel simgeler kullanılmış ve elde edilen zenginlikler feodal beylerle kilise arasında paylaştırılmıştır. Mülksüz insanlar da, kutsal savaşa "tanrıya ulaşmak için" katılmışlardır.

Feodal toplumda, feodal beyler ve kilise, mevcut durumu yani; statükoyu, başlangıçta serfler, daha ileri dönemlerde ise, serfler ve tüccarlar birlikte daha ileriyi ve toplumun değişmesi, dönüşmesini talep eden kesimi oluşturuyordu.

Köle ayaklanmaları ile sarsılan köleci düzeninin yerini feodal üretim tarzı aldı. Köleliğe dayanan sömürü biçiminin yerine, toplumun üretici güçlerinin daha da gelişmesine belli bir ölçüde olanak sağlayan feodal toplum biçimi geçti.

Feodalizm, köleci toplumun çöküşü ve köleci devletlerin fethettiklere kabilelerin köy topluluklarının çözülmesi temelinde oluştu.

Bu düzende eskinin köleleri ya da küçük toprak sahipleri, büyük toprak sahiplerinin yanında serf (toprağa bağlı köle) haline dönüştüler. Sözü edilen büyük toprak sahiplerine Senyör (Derebeyi) denilirdi.

Senyörleri, binlerce dönüm araziye sahip küçük krallıklara benzetebiliriz. Ancak, tüm derebeyleri bir krala bağlı bulunuyordu. Düzenin sağlanması ve sürdürülebilmesi için de, kral "eşitler arasında birinci" sayıldı. Ancak, kral devleti temsil ediyordu, mülkün sahibi idi ve feodal beylikler krala vergi ödemek zorundaydılar.

Toprağa bağlı köleler, yani köylüler derebeylerin toprakları üzerinde kendilerine tahsis edilen yeri ekip biçerlerdi. Buna karşılık derebeyine toplumsal açıdan tam sadakat ve bağlılık göstermek adına ekonomik açıdan da ürünlerinin önemli bir bölümünü vermekle yükümlüydüler. Köylüleşen bu insanlar istedikleri yerde oturma ya da seyahat etme özgürlüklerine sahip değillerdi. Derebeyleri bunları yerleştikleri toprakla birlikte alıp satabilirdi. Zaten bundan ötürü, serflere "**toprağa bağlı köle**" adı veriliyordu.

Böylece köleci toplum ile feodal toplum arasındaki en önemli farkın da; feodal toplum düzeninde, toprağa bağlı kölenin belirsiz değil, "beye ait bulunan belli bir toprak parçasının ekilip-biçilmesinden" sorumlu olmasıydı. Kendi payını arttırmak için daha yoğun çalışmayı tercih etmesi üretim araçlarının bir miktar daha gelişmesine katkı vermiştir.

Feodal Toplum, özellikle ilk çağ döneminde, küçük prenslikler ve devletler halinde parçalanmıştı.

Feodal Toplumun egemen zümreleri, soylular ve din adamlarıydı. Köylüler zümresi hiçbir hakka sahip değildi.

Feodal toplumun tüm tarihi, köylülerle feodal beyler arasındaki sınıf mücadelesiyle doluydu.

Soyluların ve din adamlarının çıkarlarını dile getiren Feodal devlet; bunların toprak ve arazi üzerindeki feodal mülkiyetlerini güvence altına almalarına ve haktan yoksun ve ezilen köylülerin sömürülmesini güçlendirmelerine yardımcı olan aktif güçtü.

Devlet mekanizması da gelişmiş, düzenli ordular, yerleşmiş kanunlar, cezalar, kurallar ve yargı ile dinsel yasaklar Köleci Topluma göre, daha da gelişerek toplumu tümüyle sarmıştı.

Devlet sadece kaba bir otoriteyi değil, bölük ölçü de dinsel anlamda kutsal bir özellik taşımaya devam ediyordu.

İktisatın esas olarak doğal iktisat olduğu feodalizm çağında, tarım egemen rol oynadı.

Toplumsal iş bölümünün ve değişimin/ticaretin gelişmesiyle, köleci toplumun çöküşünden sonra geri de kalan şehirler canlandı ve yeni şehirler oluştu. Ticaret açısından özellikle sahil kentlerin büyük gelişme göstermiştir.

Kentler, zanaat ve ticaret merkezleriydi. Zanaat, rekabetin ortaya çıkmaması ve zenaat üretiminin kontrol altında tutulması amacı ile lonca biçiminde örgütlenmesi sağlandı. Aynı tarz örgütlülük; tüccarlar için de sözkonusu idi.

Üretim araçlarının gelişmesi ve emek verimliliğinin artışı sürüyordu. İhtiyaç fazlası üretim, yeni bir işbölümünü ve toplumsal kesimi üretiyordu: Ticaret ve tüccarlar...

Ticaret sermayesi, manifaktür (el) üretimi zorluyordu. Ancak, feodal kısıtlamalar ve parçalanmışlık, meta üretiminin büyümesine ayak bağı oldu.

Feodal üretim biçiminin sınırları ve kuralları zorlanmaya başladığı noktada, devlet mutlak monarşi biçimine dönüşerek tek kişinin iktidarı ve mutlak baskısı ile karşılaşıldı. Mutlakiyetçi monarşiler biçiminde merkezi feodal devlet oluştu. Ticarete kısıtlamalar ve yüksek vergiler getirildi. Baskılar arttırıldı...

Buna rağmen, tüccarların elinde sermayenin ilkel biçimi oluşuyordu. Feodalizme ile çıkar çatışması içine giren, yeni bir toplumsal kesim ortaya çıkıyordu.

Büyük toprak sahipleri, tüccarlar ve tefecilerin ellerinde biriken büyük para zenginlikleri, köylülerin toprak ve araziden zorla kovulması, sömürge ticareti, vergiler ve köle ticareti yoluyla yaratıldı.

Bu şekilde kapitalist toplumun ana sınıflarının -ücretli işçiler ve kapitalistler- oluşması hızlandırıldı.

Feodal toplumun bağrında, kapitalist nüveler az çok hazır biçimleri büyüdü ve olgunlaştı.

Feodalizmin üretim ilişkileri, serf köylülerin özgür olmayan emeğinin düşük üretkenliği ve lonca kısıtlamaları, üretici güçlerin daha da gelişmesine ayak bağı oldular.

Tüccarların, serflerle gerçekleştirdikleri güçbirliği ile yapılan ayaklanmalar feodal sistemi tarihe gömdü. Feodalizmi yıkma mücadelesinin başına tüccarlar çekti. Tüccarlar, serflerin feodal beylere karşı mücadelesinden, iktidarı eline geçirmek için yararlandı.

Burjuva devrimleri feodal düzeni ortadan kaldırdılar ve kapitalizmin egemenliğini kurdular.

Tarih, üretici güçlerin kapitalist toplumda daha da gelişmesine tanık olacaktı.

KAPİTALİST TOPLUM

(...)
Kim sebep bu zulmün devam etmesine?
Biz...
Kim sağlayabilir bu zulmün kalkmasını
Yine biz...
Kim eziliyorsa, başını kaldırmalı onu ezene karşı,
Kaybeden dövüşmeli,
Kim durdurabilir safa gireni?
Bugünün yenilenleri, yarının galipleridir,
Çünkü, değişmez, değişir... bugün bile...

Bertold Brecht

Feodalizmin çöküşü ile kapitalist sisteme geçildi. Bu çok yönlü değişim ve köklü dönüşüme; devrim denildi. Örn: 1789 Fransız Devrimi...

Devrimin önderliğini, burjuvalar yaptığı için; bu bir Burjuva Devrimi'ydi...

Böylece Batı burjuvasizi hiç olmazsa tarihin bir döneminde "devrimci" bir rol üstlendiğini görüyoruz.

Bu devrim ile toplumun diğer kesimlerine de belirli hak ve özgürlükler sağlandığı için, bu haklar yasalara geçildiği için, emekçiler artık "özgür insanlar" olduğu için, bu devrimin "demokratik" bir devrim olduğu kabul edilir.

Ancak, kapitalizm de, sınıflı bir toplumdur. Burjuvazi ile işçi sınıfı iki temel sınıfı oluşturuyor. Burjuvazi, mülk sahibi, işçi sınıfı ise, mülksüz sınıfı temsil ediyor.

Kapitalist toplumda bu kez dünkü tüccarlardan oluşan burjuvazi statükoyu, işçi sınıfı ise, daha ileri bir üretim biçimini ve kapitalizmin değişmesini tarihsel bir görev olarak temsil ediyordu.

Çelişki, bu kez emek ile sermaye arasındadır...

Sömürü ilişkisi de yine bu iki sınıf arasında gerçekleşiyor.

Savaşlar, bu kez zenginlik elde etmenin yanı sıra, "pazar" elde etmek temelinde gerçekleşiyor.

Değişenlerden biri de, üretimin amacıdır. Üretim, artık toplumun gereksinimini karşılamak için değil, doğrudan pazarda satılmak için yapılan **meta** üretimine dönüşmüştür.

Üretimin aralıksız artması ve buna paralel olarak insana ait emek gücünün öneminin artması, emek gücünü **vazgeçilmez** duruma getirdi.

Ticaretle zenginleşmiş olan tüccarlar mal alıp, sattıkları küçük ve bağımsız zanaatkarlar ile köylülere hammadde veya kredi şeklinde para sağlayarak onları istedikleri özelliklerde ve miktarda mal üretmeye başladılar.

Böylece her üretici, kendi tezgahı ile kendi dükkanında mal üretiyor, tüccar ise verdiği ufak bir işçilik ücretine karşılık ürüne el koyarak zenginleşiyorlardı.

Tüccarlar, daha da zenginleşmek ve bunun için de mal üretimini ve dolaşımını hızlandırmak istiyorlardı. Böylece tüccarların egemen olduğu bir üretim ve mülkiyet ilişkisi kuruldu. Tüccarlar üretimdeki verimliliği arttırmak için evlerdeki küçük üreticileri tezgahları ile birlikte bir binada/fabrikalarda toplamaya başladılar.

Hep birlikte aynı binada çalışan bu küçük üreticiler zamanla ücret karşılığı üretim yapan ve ürünün sahibi olmayan **sanayi işçileri** haline gelirken tüccarlar da **sanayici-kapitalist** haline geldiler.

Böylece özgür ama buna karşın üretim araçlarıyla yaşamı için yeterli araçlardan yoksun, bundan ötürü de emeğini satan insanların var olması ve önemli miktarda para ve üretim araçlarının bazı kişilerin elinde toplanmasıyla yeni bir sınıflı toplum düzeni; Kapitalizm kuruldu.

Bu düzenin egemen sınıfı, sanayinin, ticaretin ve bankaların sahibi **kapitalistler**, ezilen sınıfını ise, **işçiler** oluşturuyordu.

Burjuvazinin gelişimini, ücretli emeğin sömürülmesi (artı-değer) sağlar. Bu nedenle işçi sınıfının çıkarları ile burjuvazinin sınıfsal çıkarları birbirleri ile çelişen uzlaşmaz çıkarlardır.

ARTI DEĞER SÖMÜRÜSÜ

Artı-değer sömürüsü, kapitalist toplumda var olan iki temel sınıf arasındaki **ilişkiyi** gösterir. Bu ilişki sömürü temelinde kurulduğu için de, artı-değer kapitalist sistemde sömürünün nasıl ortaya çıktığını da göstermesi bakımından önemli bir ekonomik analizdir.

Artı-değer sömürüsünün ortaya çıkışı şöyledir:

Basit meta (piyasada satılmak amacı ile üretilen mal) üretiminde malın dolaşımı; mal___para___mal biçiminde dolaşır ve para aracı görevini yerine getirir.

Basit meta üretiminde, amaç takasın gerçekleşmesi ile ihtiyacın giderilmesidir.

Sermaye devreye girdiğinde; dolaşım; para___mal___daha çok para___ şekline değişir.

Para, dolaşımı gerçekleştirdikten sonra, daha büyük miktarda para haline gelmiştir. Para artmıştır. Zaten üretim de bunun için yapılmaktadır.

Daha çok mal üretilmesi, daha çok kar elde edilmesi anlamına gelir. Ve bu üretim/satış sarmalı bir kapitalist kriz yaratıncaya kadar sürer...

Artı-değer; üretim için başlangıçta konan para yani sermaye ile, üretilen malın satışı ile elde edilen "daha çok para" arasındaki farkın adıdır.

Hammadde, taşıma, enerji, işçilik vb. maliyet unsurlarını düştüğünüzde, elde kalan para, net "artı-değer" miktarıdır.

İşte bu çevrim; para sahibini kapitalist yapar.

Artı değer ise, hammadeyi ürün haline getirerek, ona değer kazandıran **emek** sayesinde gerçekleşmiştir.

Dolayısıyla emekçinin ürettiği bir değere el konulmuştur. Bunun adı, artı-değer sömürüsüdür. Sömürünün gerekçesi ise, tarih boyunca daima mülkiyet sahipliği ile açıklanmıştır.

Acaba, kapitalizmin ve çağın değişmesine yol açan sanayi devrimi nedir, gelişimi nasıl oldu?

SANAYİ DEVRİMİ

Kapitalist üretimin hızla gelişimini sağlayan, işçi sınıfının bir çığ gibi büyümesini gerçekleştiren olay, sanayi devrimidir.

Sanayinin temeli İngiltere'de oluştu. Çünkü bu ülkede, kapitalist üretim tarzının hızla gelişmesi için elverişli tarihsel koşullar vardı: Serfliğin diğer ülkelere göre, daha erken ortadan kaldırılması ve feodal parçalanmışlığın giderilerek krallık altında monarşik bütünleşmesi, İngiltere'nin üzerinde güneş batmayan bir sömürgeci ülke olarak, büyük zenginliklere sahip olması ve bunların İngiltere'ye taşınması ile oluşturulan sermaye birikimi Sanayi Devrimini doğuran nesnel koşulları yarattı.

İngiltere 18. Yüzyıl ortalarında çok sayıda manifaktür işletmesine sahip bir ülke idi. En önemli sanayi dalı, tekstil üretimi idi. İngiltere'de 18. Yüzyılın son üçte birinde ve 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleşen Sanayi Devrimi tekstilde başladı. "İngiliz kumaşı" sözü buradan geliyor.

Pazarın genişlemesi ve kapitalistlerin kar peşinde koşması, üretim tekniğinin ve üretim araçlarının daha da gelişmesi için gerekli dinamizmi sağlıyordu. İngiliz dokuma sanayi buharın çevirici güç olarak bu iş koluna girmesi ile hızlı bir biçimde gelişti. O zaman kadar insan gücü, hayvan gücü ve rüzgar gücü çevirici güç olarak kullanılmaktaydı.

Buhar makinesindeki temel ilkelerin James Watt, tarafından bulunmasından sonra bu makine, ilk olarak maden ocaklarında hava ve su pompalanmasında daha sonra da 1785 yılında tekstil sanayinde kullanıldı. Bu gelişme sonucu, 1830'larda dünya pamuklu dokuma tüketiminin %60'ı İngiltere tarafından karşılanıyordu.

Sanayi devrimine kadar olan binlerce yıllık dönemde üretim büyük ölçüde tarıma dayalı olarak yürütülmüş, tarımın dışı

üretim ise, el sanatlarından ve küçük imalattan oluşup, uzak bölgeler arasında kara yolu ve deniz ticareti şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Bu dönemdeki ekonomik faaliyetler, genel olarak, pazara yönelik olarak gerçekleştirilmemiş, insanlar daha çok kendi ihtiyaçlarını üretmeye ve tüketmeye ağırlık vermişlerdi. Sanayi Devrimi'nden sonra el işi ile yapılan üretim, buharın bulunması ve sanayide uygulanması ile birlikte yerini makineli üretime bırakmıştır. Küçük çaplı ve el işi ile yapılan mallar makinelerle seri olarak üretilmeye başlanmıştır. Bu dönüşüm sürecine, kısaca **Sanayi Devrimi** adı verilir.

Sanayi Devrimi'nin temelini buharın keşfedilmesi ve sanayide uygulanması oluşturmaktadır. Sanayi devriminin çeşitli özellikleri ve etkileri şu şekilde özetlenebilir:

1. Buharın bulunmasıyla üretim; makineyle ve pazarda satılmak amacı ile yapılmaya başlamıştır,
2. İşbölümü bir zorunluluk haline gelmiştir,
3. El işinin yerini, makine ile üretim ve verimi arttırmak almıştır,
4. Fabrikalarda çok kişinin çalışması yönetim ve örgütleme problemlerini ön plana çıkarmıştır,
5. Sermaye birikimi, nakdi birikim ve toprak genişlemesi yerine, sanayi üretim araçları şekline dönüşmeye, iş adamlarının da sanayiciliğe yönelmelerine yol açmıştır,
6. Ücret sistemleri ortaya çıkmaya başlamıştır,
7. Sanayiinin gelişmesi ile iktisadi, toplumsal ve siyasal problemler de değişirken, özellikle sanayi kapitalizminin problemleri olarak, büyük işletmelerin örgütlenmeleri, tekelleşme, iç ve dış pazar bulma ve finansman konuları daha büyük önem kazanmaya başlarken insanlık yeni bir bölüşüm sistemine tanık olmaya başlıyordu.

18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de başlayan, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılda Avrupa ve Amerika'ya da yayılan Sanayi Devrimi'yle ortaya çıkan fabrika sistemi, el sanatları ve ev sanayisinin küçük ve dağınık üretim birimlerinin bir çatı altında toplanması ve merkezileşmesi (fabrikalaşma) sonucunu doğurmuştur.

Ancak Sanayi Devrimi yalnızca üretim araçlarının tarihsel gelişiminde büyük bir sıçrama değildi. O, aynı zamanda, bir süreden beri tarih sahnesine çıkmış olan karşıt iki yeni sınıfın (işçi sınıfı ve burjuvazi) mücadelesinde de belirleyici rol oynuyordu.

Burjuvazi, feodalizmin temsilcisi egemen aristokrasiye (seçkinlere) karşı iktidar savaşında büyük bir üstünlük sağladı; eski ürkekliğinden sıyrıldı.

Sanayi devrimiyle birlikte büyük nicel ve nitel gelişim gösteren işçi sınıfı ise, üretim sürecinde aldığı yer itibariyle, bir yandan sınıflı üretim biçimlerinin tümünde yer alan ezen/ezilen ayrımında ezilen tarafı temsil ediyor, diğer yandan ise; **"daha ileri bir üretim ve toplum biçiminin de"** temsilcisi olma konumuna geldi.

Sınıflar cephesindeki bu dönüşüm ve değişen üretim ilişkileri, doğal olarak toplumsal yaşamda da niteliksel değişikliklere yol açtı. Asillere ait olan kent merkezleri kırsal kesimden gelip, işçileşen insanlarla tanıştı. Kale surları dışında, gecekondu benzeri yerleşim yerlerinin oluşması da bu dönemin ürünüdür.

Kapitalist sanayileşme, kentlerin ve sanayi merkezlerinin hızla çoğalmasına yol açtı. Avrupa'da büyük kentlerin sayısı 7 katına çıktı. Kent nüfusunun payı, kır nüfusunun aleyhine durmadan arttı. İngiltere'de 19. yüzyıl ortasında ve Almanya'da 20. Yüzyıl başında toplam nüfusunun yarıdan fazlası şehirlerde yoğunlaşmıştı.

Makineli üretimin ve fabrikaların artan oranda üretimin merkezine yerleşmiş olması, yaşamı bu merkezin çevresinde örüyordu. Yani kent kimliği, yeni ihtiyaçlar, yeni değerler, yeni ilişki biçimleri kaçınılmaz biçimde kendi kültürünü ve yaşam biçimini de üretiyordu.

Kapitalizmin münifaktür döneminde ücretli işçiler kitlesi henüz belirli bir proletarya sınıfı oluşturmuyordu. Manifaktür işçilerin sayısı nispeten azdı. Ayrıca bu işçiler, büyük ölçüde tarıma bağlıydılar. İşçiler, çok sayıda küçük atölyelere dağıldıkları gibi, mesleki esasa dayalı loncalarda bir tür örgütlülük içinde bulunuyorlardı.

Loncalar, çok katı kuralları olan, dini ve töresel bir işleyiş içinde çalışan mesleki kuruluşlardı. İlişkiler, usta-kalfa ve çırak ilişkisi biçiminde yürütülüyordu. Kalfa ve çırak ustanın evinde kaldığından, aynı kapta yemek yediklerinden aralarında bir "sınıfsal" çelişki ve çıkar kavgası ortaya çıkmıyordu.

Ancak, Sanayi Devrimi'nin gelişmesi ile fabrikalarda makineler ile kitlesel üretime geçilmesi loncaların da çökmesine neden olduğu gibi, manifaktür üretimin ustaları fabrikalarda "usta" olarak işçileşmek zorunda kaldılar. Çalışma ve yaşama koşullarının giderek ağırlaşması, işçi kitlelerini bir sınıf halinde kaynaştırdı.

İşçiler; vahşi ve kuralsız çalışma koşullarında çok iyi örgütlü bulunan burjuvazinin acımasız saldırılarını tek tek göğüsleyemeyeceklerini anlamaları uzun sürmedi. Onlar, burjuva devrimlerinin kendi kanalları üzerinden gerçekleşmesine rağmen kendilerine getirilen örgütlenme yasağını kabul etmeyerek tüm zorluklara rağmen birlikte davranmaya yöneldiler.

Yasak ve şiddet gecikmedi. Sınıf, bedel ödüyor fakat daha insanca yaşama amacından asla vazgeçmiyordu.

Egemenler, yasak koymayla işçi örgütlenmelerini engelleyemeyeceklerini fark edince, "kutsal" kanunlarının işlemez hale geldiğini gördüklerinde örgütlenme yasağını kaldırmak zorunda kaldılar. Ancak, sadece yasakların kalkması işçilerin yaşadıkları sefalet ve köleliği ortadan kaldırmıyordu.

Sanayi Devrimi'yle birlikte üretimin fabrikalarda yoğunlaşması, kapitalistlerin daha baştan en az maliyetle en yüksek kârı elde etme dürtüsüyle beraber, proleterlerin, vahşi çalışma ortamlarında ağır biçimde sömürülmesine yol açtı.

Sağlıksız ve tehlikeli çalışma ortamı, iş süresinin ve çalışma şartlarının kuralsızlığı, herhangi bir iş yasasının olmamasından kaynaklı, işverenlerin keyfi davranışları, iş güvencesi ve herhangi bir sosyal hak ve güvenceden yoksunluk, açlık, sefalet, işsizlik proleterlerin yaşadığı koşulların özetiydi.

17. yüzyılda, hatta 18. yüzyılın ortalarına değin tüm İngiltere'de işgünü süresi 16 saatti. Sanayi Devrimi'yle birlikte burjuvazi, iş süresini 12, 14, 18 saate kadar çıkardı. Başta pamuk ve tekstil alanlarında yoğun bir çocuk ve kadın emeği sömürüsü yaşandı.

1802'de çıkarılan, çocukların 12 saatten fazla çalıştırılmaları ve bir yatakta ikiden fazla çocuğun yatırılmaması ilişkin yasası hiçbir zaman uygulanmadı. (Çocuklar kaçmasın diye, fabrikaların üst katları yatakhane biçiminde kullanılıyordu. Acı bir gerçek, benzer sahneler son yıllarda ülkemizde çalışan kaçak yabancı işçiler ile ilgili polisiye baskınlarda karşılaşılmaktadır.)

Sermaye, Sanayi Devrimi sonrası gerçekleştirdiği büyük atılımını ve büyümesini işte bu dram üzerinde yükseliyordu.

BURJUVAZİ

Üretim araçlarının sahibi olan sınıftır. Burjuvazi, kapitalist toplumun egemen sınıfıdır. Üretimin araçlarının, aletlerin, fabrikaların, taşıtların ve toprak zenginliğinin sahipleridir.

Burjuvazi, feodalizmin ileri bir aşamasında ortaya çıkıyor. Bu aşamada kentlerde yerleşik ve zanaatla geçimini sağlayan gruplar oluşuyor. Bu dönem aynı zamanda tüm kentlerde feodal beylerin ve kilisenin ekonomik ve hukuksal egemenliğinden kurtulmaya başladığı dönemin başlangıcı sayılıyor. Bu durumdaki burjuvazi, feodal bey ve köylülüğün dışında tüccarlık yapan bir orta sınıftır.

Orta çağın ikinci yarısında üretim güçlerinin gelişimi, uzak deniz yollarının açılması, Amerika, Hindistan, Çin gibi uzak ülkelerin ve Afrika'nın sömürgeleştirilmesi sonucu büyük zenginlikler Batı Avrupa ülkelerine akmıştı.

Maddi birikimin de etkisiyle ticaret gelişmiş, tefeci sermayenin banka düzenini oluşturması sonucunda bazı kişilerin elinde para ve üretim aracı olarak büyük miktarlara ulaşan birikimi meydana getirmişti. Bu, ilk sermaye birikimidir.

Diğer yandan artan nüfus ve gelişen tarım teknolojisinin açığa çıkardığı işgücü de kapitalizmin gelişmesi için gerekli ikinci koşulu oluşturuyordu.

İşgücü, acımasız yöntemlerle küçük çiftçilerin topraklarından uzaklaştırılması ile sağlanıyordu. Bu kitleler kentlere göç ettiğinde, yaşamını sürdürmek adına "ücretli" çalışmaktan başka bir seçeneğe sahip değildi.

Kısaca, para ve üretim araçlarının belli ellerde toplanması yanı sıra yaşama ve üretim araçlarından yoksun ama özgür (seyahat-göç eden, çalışma zorunluluğu olmayan fakat veya çalışmama hakkı olan) olan işgücünün **meydana çıkması ile kapitalizm gelişmek için kendisine gerekli maddi zemini bulmuş oluyordu.**

Burjuvazinin dünya görüşü; mülkiyet, kar güdüsü, sermaye birikimi ve bireysel kazancın artırılmasını, sistemin temel erdemleri olarak belirlemiş oluyordu.

Özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra sermaye emek ilişkisi tam olarak işlenmeye başladığında burjuvazi, kapitalist üretim biçiminin egemen sınıfı olarak toplumdaki yerini aldı.

Kapitalist gelişim süreci, İngiltere'de daha açık bir şekilde izlenmiştir. Çünkü İngiltere'deki kapitalist gelişim düzeyi buna uygun bulunuyordu. 16.yy'da, toprakları üzerinde koyun yetiştirmekte olan İngiliz feodal senyörler, işletmelerinden köylüleri kovmaya ve onların ellerindeki tarlalara zorla el koymaya başlamışlardır. Bu durum, bir yandan zorunlu toplu göçlere yol açarken diğer yandan da mülkleri ellerinden alınan, topraklarından kovulan, gerekli en temel geçim araçlarından yoksun köylülerin, manüfaktüre (el ile üretim) bağlanmasına yol açmıştır.

Kapitalist üretim ilişkilerinin gelişimi, pazarların ve kazancın büyümesi, iktisadi birlik ve devletlerin siyasal bir merkez haline gelmesi, ulus bilincinin gelişmesine neden olmuştur.

Ekonomik planda egemen ancak siyasal planda iktidar olmayan burjuvazinin de yönetici bir sınıf olarak öne çıkması ve devleti etkilemesi ve giderek tümüyle ele geçirmesi bu döneme denk düşmektedir.

İŞÇİ SINIFI

İnsanların sınıfsal konumları üretim araçları ile olan ilişkilerine göre belirlenir.

İşçi sınıfını tanımlayan ve sermaye sınıfından ayıran iki temel kriter vardır:

1- İşgücünden başka satacak bir şeyi olmaması yani yaşamak için çalışmak zorunda olması, çalışma koşulları üzerinde,

üretim araçları üzerinde bireysel bir kontrole sahip olmaması, yani çalışma koşullarını, ücretini vb. bireysel olarak değiştirme gücünde olmaması, sermaye, makine, işçi veya çalışma şartları üzerinde kısmi de olsa herhangi bir bireysel kontrolünün de bulunmamasıdır.

İşçi sınıfı; üretim araçlarına sahip olmayan ve yaşamak için iş gücünü üretim aracı sahiplerine satarak, kapitalist sınıf için gerekli maddeleri ve bu sınıfın zenginliğini sağlamak zorunda olan, ücreti ne olursa olsun sömürülen bir sınıftır.

Bu tanımı biraz daha açacak olursak, işçi aldığı ücretle geçimini sağlar. Ücrete karşılık, işverene iş gücünü satar. İşçi, çalıştığı süre içinde ürettiği değer, aldığı ücretten çok daha yüksektir. Ücret ile, ürettiği değer arasındaki farka ise, sömürü demiştik.

Üretilen zenginliklerin en büyük bölümünü işçiler yaratır. Bu sadece fabrikada değil, madende, elektrik santrallerinde, yollarda, inşaatlarda, fırınlarda, tekstilde, ilaç fabrikalarında kısaca hayatın tüm alanlarında maddi üretimi gerçekleştiren güç, işçi sınıfının emeğidir.

Bu sadece bugün için değil, tarih boyunca üretimi gerçekleştirenler daima emekçiler olmuştur.

İşçi sınıfının, mülkünün bulunmaması, yoksul olması onun güçsüz olduğu anlamına gelmez. Ancak, işçilerin gücü; **birliği** ile ortaya çıkar.

İşçilerin birlik ve beraberliğinin sağlanması denildiğinde işgücünü satan ve hayatını aldığı ücretle kazanan herkesin birlik, beraberlik ve mücadelesinin sorunların çözülmesi ve kazanımlar elde etmenin temel anahtarı olduğunu özellikle belirtmek gerekir.

Kapitalizmin insan haklarına aykırı uygulamalarını ortadan kaldırmak, eşit, demokratik ve özgür bir dünyaya ulaşmak işçi sınıfının tarihsel hedefidir.

Burjuvaziye karşıt olan bütün sınıflar içinde, en çok sınıf bilincine sahip olanı işçi sınıfıdır.

İşçi sınıfı büyük ölçekli üretime-toplumsal ekonominin en ileri biçimine bağlıdır ve çok büyük sayılarda işçilerin yoğunlaştığı büyük fabrikalardaki çalışma koşulları, işçilerin örgütlenmelerini, disiplinlerini ve dayanışmalarını teşvik eder, onların aktif bilinçli eyleme son derece yetkin olmalarını sağlar.

İşçiler; grevlere katılarak, birlik ve örgütlü eylem yapabilme yeteneğinin, sınıf düşmanlarına karşı mücadelede en güçlü silahları olduğunu kendi deneyimleri ile anlarlar. Yaşayarak ve çalışarak öğrenirler.

Baskı altında tutulan diğer sınıflarla karşılaştırıldığında, işçi sınıfı, yalnızca ulusal olarak değil, aynı zamanda uluslararası bir biçimde büyük birleşme yeteneği ile onlardan ayırt edilir. Bunun sonucu olarak mücadelesi dünya ölçüsünde boyutlara ulaşmıştır.

İşçi sınıfı tüm emekçi sınıflar içinde en örgütlü olanıdır. İşçi sınıfının sınıf çıkarları, burjuva baskısından kurtulmaya çalışan tüm emekçi halkın çıkarlarıyla çakışır. Bir başka ifade ile işçi sınıfı, tüm emekçi halkın çıkarlarını ifade eder, savunur...

İşçi sınıfının geniş kitlelerle sürekli ittifakını mümkün kılan da budur. İşçi sınıfı kadar kitlesel, örgütlü ve mücadele yeteneklerine sahip bulunmayan köylülük, esnaf, gençlik, emekliler, aydınlar vb. emekçi kitleler işçi sınıfının doğal ve tarihsel ittifaklarıdır.

İŞÇİ SINIFININ DOĞUŞU VE DURUMU

Sanayi devrimi sonrasında, işçi sınıfı, henüz karşısındaki güç ile bir mücadele yürütecek yeterli donanıma, güvene, örgütlülüğe ve mücadele deneyimine sahip değildi.

Henüz daha bağımsız bir ideoloji ve örgütlülükten yoksun bulunduğu için geleneksel değerlerin etkisinde olmayı sürdürüyordu. Üzerinde burjuva ideolojisinin ve değerlerinin etkisi henüz çok fazla idi.

Proletarya, bu emekleme döneminden bağımsız-bilimsel sınıf ideolojisine kavuşana dek, onlarca badireden, yenilgiden, ihanetten geçerek yürüdü. Öğrenerek yürüyordu ama en ağır bedellerle en pahalı biçimde öğreniyordu.

Bir anlamda, onun bu geçiş evresinde hareketlerine yön veren, çalışma ve yaşama koşullarının acımasız şartları ve işçilik bilinci oluyordu.

Kapitalizmin gelişmesi, fabrikaların ortaya çıkması ve kitlesel üretimi gerçekleştirecek emek gücü ihtiyacı, işçi sınıfının tarihsel olarak sahneye çıkışının temelini oluşturuyordu.

Kapitalizm, gelişmek için emeğe ihtiyacı bulunuyordu. Sermayenin amaçlarına ulaşması ise, bu emeğin sömürülmesin bağlı bulunuyordu.

Kapitalizmin gelişmesi, kol emeğine olan ihtiyacı arttırıyordu. İşçi kitlelerin, köylerden koparak kente göç etmiş bulunan mülksüz kitleler olduğuna daha önce değinmiştik.

Açlıktan ölmemek için işgüçlerini satmak zorunda olan bu kitleler şehirlerde istikrarsız hayat şartları içinde yaşamak ve geçimlerini gündelik çalışma ile sağlayabilmekteydiler. Diğer yandan 19.yy'ın ortalarında Fransa'da, 1 kilo ekmeğin fiyatının 2 saatlik ortalama ücrete, 1 kilo şekerin 7 saat, 1 düzine yumurtanın 5 saat, 1 kilo tuzun 1.2 saat, 1 kilo etin 10 saat, 1 litre kırmızı şarabın ise 2.5 saatlik ücrete denk düşmekte olduğu belirtilmektedir.

İlk işçi kuşaklarının sağlık, beslenme ve barınma olanaklarından yoksun bulunduğunu hemen belirtmek gerekiyor.

Bununla birlikte, fabrikalarda çalışma koşullarının çok ağır olması, günlük çalışma süresinin 14-16 saatleri bulması, çocuk ve kadın emeğinin yoğun biçimde sömürülmesi, sıklıkla iş kazalarının meydana gelmesi işçiler açısından, daha iyi yaşam olanakları sunmuyordu. Konut ve sağlık sorunlarının çözümlenmemesi, her salgın hastalıkta kitleler halinde ölümler yaşanmasına yol açtı.

İşte bu koşullar işçi sınıfını, kendi varlığını ve insanca yaşama hakkını kullanma yolunda arayışlara sevk etti.

DÜNYADA SENDİKALARIN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

17. yüzyılın sonlarında, yani kapitalizmin de şekillenip ortaya çıktığı yıllarda, buharın bulunması, dokuma tezgâhlarının ve benzeri mekanik makinelerin yapılması, üretimin verimliliğini artırdı, büyük fabrikalar ortaya çıktı. Çok sayıda işçi, birlikte fabrikalarda çalışmaya başladı. Ama hangi koşullarda?

Fabrikalara hammadde olarak yün ve pamuk vb. yetiştirmek için köylülere ait küçük topraklar, büyük toprak kapitalistlerinin elinde toplanmış ve büyük çiftlikler haline getirilmişti.

Kapitalistlere kaptırarak topraklarını yitiren, ama seyahat özgürlüğünü kazanan köylüler, şehirlere akın etmişlerdi. Kentler işsiz insanlarla dolmuştu. İş bulmak büyük nimetti. İşçi çok, iş az olunca, işçi ücretleri daha da düşürüldü.

Üstelik makinelerde çalışmak, eskisi gibi hüner ve kol gücü de gerektirmiyordu. Daha ucuza çalıştıkları için, yaşlılar, kadınlar ve çocuklar işçi olarak patronlarca daha çok tercih ediliyordu.

İşçiler, o dönemde hastalık ve kaza sigortası, emeklilik, yıllık ve haftalık izin, işten atılma tazminatı, iş garantisi vb. gibi hiç bir sosyal hakka sahip değillerdi. Günde 14-16 saat çalışmak

olağan bir hale gelmiş. Kimi işlerde, emekçiler 18-20 saat çalıştırılıyorlardı.

Çalışma yerleri ve koşulları çok kötüydü. Bu koşulara dayanamayan işçiler sık sık hastalanıp, sakatlanıp, ölüyorlardı. Emekçiler, sık sık salgın hastalıklar karşısında kitleler halinde ölümle karşılaşıyorlardı.

Kapitalizmin "vahşi" dönemi olarak tarihe geçen bu dönem, işçilerin azgınca sömürüldüğü, kadın-çocuk, yaşlı demeden işçilerin kanları, canları pahasına hızlı bir zenginleşme sağlanıyor, sermaye varlığını katladıkça, katlıyordu.

Bir atölye ile yola çıkanlar, bu dönemde çok sayıda fabrika sahibi olmuş, onbinlerce emekçiyi çalıştırır hale gelmişti.

İşçiler mutsuzdu. Yoksullaşıyordu. Kalacak bir damı, kullanacak bir ilacı, giysisi, sıcak bir yemeği yoktu.

Bu yaşam biçimi, hızla uzaklaştıkları kırdan, köyden ve topraktan daha acımasızdı.

İşçiler, önce başlarına gelen bu felâketin makinelerden kaynaklandığını düşündüler. Makineleri kırıp, parçaladılar. Onlar, işsizlik ve açlıkla tanışırken, kırılan makinelerin yerine daha hızlı çalışan, daha çok üreten makineler monte ediliyordu.

İşçiler örgütsüz ve dağınık olduğundan ve işsizlik çok yaygın olduğundan, patronlar yeni işçiler bulmakta da zorlanmıyorlardı.

Bu köleliğe ve vahşi çalışma koşullarına proletaryanın tepki göstermemesi beklenemezdi.

Çıplak bilinci ile açlığın, sefaletin, işsizliğin nedenini, üretimde çoğalan makinede gören işçi makinelere karşı savaş açtı. Makineleri üretim yerlerine sokmayan işçiler buna muvaffak olmadıklarında bu kez onları tahrip etmeye yöneldiler. Bedelini

kanlarıyla ödeme pahasına, makine kıncılığına yönelen büyük çatışmalara girişen işçiler, zamanla açlığın nedeninin makineler olmadığını kavradılar.

İşçiler, henüz sınıf bilincini kazanmamışlardı. Ama makine kırma eylemi sınıfa çok şey öğretti: Asıl muhatap, makine değildi. Sorun da, olumsuz çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi olmalıydı. Bu tespit, gerçek muhataplarının işverenler olması gerektiğini öğretiyordu.

Kapitalizm ve fabrikalar geliştikçe işçiler de sayıca arttı, gittikçe daha kalabalık sayılarda işçiler bir çatı altında çalışmaya başladılar. Bu, "fabrika" idi.

Birlikte çalışmaya başlamak, birlikte davranmak, birlikte tavır almak, aynı koşullarda ve mekanlarda yaşamaya başlamak, işçilerin arasındaki birlik, birbirine sahip çıkma ve dayanışma duygularının gelişmesine yol açtı.

Bu, hep birlikte vahşice sömürülmekten gelen keder ve kader birliğinden kaynaklanıyordu.

Bu birlik düşüncesi, nedenini pek kestiremedikleri, ortak felaketlerine karşı birlikte mücadele fikrinin kök salmasını da sağladı.

Birlikte mücadele düşüncesi, geçmiş mücadelelerden alınan derslerin de bir sonucu olarak "**örgütlü mücadele vermek ve örgütlenmek**" düşüncesini de beraberinde getirdi.

İşçiler, yardımlaşma sandıkları kurmaya başladılar. Böylece, ücretlerinden ayırdıkları yardım paralarını bir araya koyarak işsizlik, hastalık ve ölüm hallerinde birbirlerine yardımda bulunmak, kendilerini güvence altına almak istemişlerdi.

Ancak zamanla gördüler ki, zaten çok düşük olan ücretlerinden ayırabildikleri paralarla, sık sık görülen ve uzun süren hastalıklarla, yaygın işsizlikle başa çıkmak olanağı yoktu.

Bununla birlikte, olumsuz çalışma ve yaşama koşullarında da en küçük bir değişiklik sözkonusu olmadı.

İşçiler, bu gerçeğin yanı sıra, muhataplarının patronlar olduğunu da anlayamaya başlamışlardı. Kurtuluşun, ancak patronlara karşı birlikte mücadele ederek çalışma ve yaşama koşullarını düzeltmekle, ücretlerini yükseltmek ve bunu garanti altına almakla sağlanacağını anlamaya başladılar.

Bunun gerçekleşmesi ise ancak işçileri temsil eden, işçiler adına işverenle görüşmeler yapacak, gerekli mücadeleye önderlik yapacak bir örgüt ihtiyacı belirginleşti.

Bu amaçla, kurulan yeni örgütlerinin adı; Sendika idi. Hızla, sendikalar çerçevesinde toplanmaya başladılar.

Sendika, işçiler arasında ayrım yapmadan tüm işçileri kucaklayan ve temsil eden bir örgüt olmalıydı. Bu, onun "kitle örgütü" olması gerektiğini ortaya koydu.

Sendika, işçilere alabildiğine vahşi bir çalışma ve yaşama koşullarını reva göre işveren karşısında, bir sınıf olan işçilerin çıkarlarını savunmalı ve gerektiğinde mücadelesini örgütlemeli idi. Bu tespit; sendikanın bir "sınıf örgütü" olması özelliğini ortaya koyuyordu.

Sendika, patrona karşı işçilerin çıkarlarını savunurken çeşitli kesimlerin etkisi altında kalmamalıydı. Bu tespit; sendikanın "bağımsızlık" özelliğini ortaya koyuyordu.

Sendika, tüm işçileri temsil etmeli, herkesin görüşünü aşmalı, kararları işçilerle birlikte almalıydı. Bu tespit de, sendikanın "demokratik" bir örgüt olması gerektiğini ortaya koyuyordu.

Böylece, işçi sınıfının demokratik, sınıf ve kitle örgütü olan sendikalar doğdu.

İngiltere'de, 1700'lerden itibaren hızlı bir sendikalaşma hareketi görülmüştür. Çalışma koşullarının en ağır ve

dayanılmaz olduğu madencilik, sendikalaşmanın önderliğini yapıyordu.

Fransa'da, 1831'de Lion ve 1834'de Paris işçileri, ekonomik ve politik amaçlı çetin mücadeleler verdiler. İşçiler; "***ya çalışarak yaşamak ya da savaşarak ölmek***..." diyorlardı.

Fransa'da da, sendikalaşma en yaygın sanayi kolu olan tekstilde büyük mücadelelere sahne oluyordu. İşçiler ve emekçiler, kendi iktidarları için de siyasal örgütlenmelerinin gerekliliğini kavradılar.

Sendikaların doğmasıyla birlikte, patronlara karşı mücadele de başladı. İşçiler, bu mücadele içinde taleplerini karşılamak istemeyen patrona karşı, bir mücadele silahı ve üretimin topluca durdurulması demek olan **GREV**'i keşfettiler. Böylece işçi sınıfı, patronlara karşı güçlü bir tarihsel silah olan **GREV**'i yaratmış oluyorlardı.

Patronlar ve onların etki ve kontrolündeki hükümetler, işçilerin bu yeni silahı karşısında ürktüler. Zaman yitirmeden, işçilerin sendikalaşmasını ve grev yapmalarını önlemek için mücadeleye giriştiler. Sendikalaşmayı ve grev yapmayı vatana ihanet sayan yasalar çıkardılar. Pek çok işçiyi bu yasalarla cezalandırdılar. Fakat bütün bu baskılar, işçileri daha çok birleştirip, birbirlerine sıkıca bağlamaktan başka bir sonuç vermedi.

Artık işçiler ayrı bir sınıf olduklarını sezmeye başlamışlar, sahip oldukları ve satabildikleri tek şey olan iş gücünün önemini fark etmişlerdi.

1871 yılında, Paris'te ilk kez işçiler yönetimi de ele geçirdiler. Siyasal mücadelede deneyimsiz olan işçi sınıfının kurduğu bu ilk işçi yönetimi, acı, kan ve terörle bastırıldı.

PARİS KOMÜNÜ VE SONUÇLARI

Paris Komünü, işçi sınıfı hareketi açısından tarihsel olarak önemli bir yer işgal etmektedir.

Paris Komün'ünün ortaya çıkışını, başlıca 3 nedene bağlamaktadır:

1. Alman ulusal birliğinin kurulmasını önlemek amacı güden Fransız politikasının yol açtığı Fransız-Alman savaşı,

2. Paris Belediyesi'nin çok önemli bir rol oynamış olduğu Fransız İhtilalinin gelenekleri,

3. Enternasyonal'in Paris'te ve taşra şehirlerinde gerçekleştirdiği çalışmalar ve aynı zamanda da sosyalizm anlayışının genel olarak gelişmesi.

Sonuç olarak, Paris Komün'üne ait net bir kimlik tanımlaması yapmak ve ideolojik bir birliği içerdiğini ileri sürmek, talepleri ve uygulamalarına baktığımızda pek doğru gözükmemektedir.

Komün'ün, talepleri ve uygulamalarında, çok çeşitli çıkarları, özlemleri ve politik yaklaşımları yansıttığı anlaşılmaktadır. Paris Komün Meclisi'nde Anarşistlerin, Marksistlerin, Prudhoncuların, Blanquistlerin, Cumhuriyetçilerin ve Jakobenistlerin bulunması, Komün'ün niteliği hakkında bize önemli ipuçları vermektedir.

Gerek çok bileşenli yapısı, gerek talepleri ve tarihsel yeri gerekse de siyasal etkileri bağlamında, işçi sınıfının enternasyonalist karakterinin somut bir ürünü olan Paris Komünü; toplumsal muhalefet güçleri ve işçi sınıfı açısından yeni gelişmelerin ve koşulların yaşandığı 21.yy'da objektif olarak yeniden analiz edilmesi gereken bir olgu olarak karşımızda durmaktadır.

Sürekli olarak bir kuşatma ve askeri savaş koşulları altında bulunan Paris Komünü, 71 günlük kısa bir süre de bir dizi kararlar alarak uygulamaya geçirmiştir. Bunlar;

1. Din adamlarının mülklerine el konulmuş ve kiliseler, toplumsal forumlara çevrilmiştir.

2. Polis ve ordu kaldırılarak, onların görevleri seçimle gelen sıradan yurttaşlara devredilmiştir.

3. Kamu görevlerinde seçim ilkesi yürürlüğe konulmuş ve maaşlar işçi ücretleriyle sınırlanmıştır.

4. Kiralar dondurularak borç ödemeleri ertelenmiştir.

5. Özgür okullar açılarak bir sanatçılar konseyi oluşturulmuştur.

6. Temel kamu hizmetleri (posta, kanalizasyon, gaz ve ulaşım) etkin bir biçimde işletilmiştir.

7. Fabrikalarda cezalar kaldırılmıştır.
8. Fırınlarda gece çalışmasına son verilmiştir.
9. Kimi işyerlerinde 10 saatlik işgününe geçilmiştir.
10. Her bölgede sendikalar ve fabrika konseyleri kurulmuştur.
11. Sahiplerinin terk ettiği fabrikalar işgal edilerek, işçi kooperatifleri haline getirilmiştir.

Hasımları olan kapitalist sınıfın baskıyla ve terörle artan ekonomik ve politik gücü karşısında kendilerini korumak ve kurtarmak için tek tek ya da belli meslek dallarında (marangozlar, demirciler, kömürcüler) örgütlenmenin artık yetmediğini kavradılar.

İşçiler, bütün işyerlerindeki diğer işçi kardeşleriyle birleşmenin yollarını aramaya başladılar. Ayrı ayrı işyerlerindeki sendikalar, giderek ortak amaçlar için işbirliği ve güç birliği içinde mücadele etmeye, işkolu ve bölgesel düzeyde sendika birlikleri ve federasyonlar oluşturmaya başladılar. Bu durum, emperyalist aşamaya girmiş kapitalizmin de dayattığı bir zorunluluktu.

Artan dayanışma bilinci ve dayanışma grevleri, giderek işçi sınıfının bir başka güçlü silahı olan **GENEL GREV**'i ortaya çıkarttı.

İşçiler ulusal düzeyde eylem ve örgüt birliği sağlamaya yöneldiler, ulusal sendika konfederasyonların uluslararası işçi örgütlerinin kuruluşu izledi.

Burjuvazinin bugün ülkemizde bahar bayramı diye isimlendirerek gözlerden gizlemeye çalıştığı, gerçekte işçilerin uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma günü olan, işçi bayramı olan 1 Mayıs, işçi sınıfının ilk GENEL GREV'inin yapıldığı gündür.

1 Mayıs 1886 tarihinde Amerika'da Şikago'lu işçiler, ücret düşüklüğünü ve işçilerin örgütlenmesinin baskıyla önlenmesini, işgününün uzun oluşunu protesto amacıyla ve "8 saatlik işgünü" için topluca greve başvurdular, gösteriler yaptılar.

Kapitalistler ve onların hükümeti gösteri yapan işçilerin üzerine silahlı, atlı polisleri saldı. Pek çok işçi öldürüldü, pek çoğu da tutuklandı. İşçi sınıfının uluslararası örgütleri, bu katliamı ve işçi kardeşlerinin bu ilk genel grevini hatırlamak için, 1889 tarihinde 1 Mayıs'ı işçi sınıfının birlik ve dayanışma günü ilân etti.

ALBERT PERSONS'UN ÇOCUKLARINA YAZDIĞI MEKTUP

Yer Amerika... Yıl 11 Kasım 1887...

Dört yiğit işçi önderi **Albert Persons, Adolph Fischer, George Engel** ve **August Spies,** 1 Mayıs 1886 yılında 8 saatlik iş günü mücadelesinde önderlik yaptıkları için idam ediliyorlar...

Bu dört yiğit insan idam sehpalarına başları dik, boyun eğmezliğin simgesi olarak çıktılar.

Albert **Persons**'un idam sehpasına gitmeden önce, çocuklarına yazdığı mektuptaki şu satırlar işçi sınıfı kahramanlarının savundukları davaya bağlılıklarını, özlem, duygu ve düşüncelerini o kadar güzel bir şekilde anlatıyor ki...

Onları asla unutmayacağız... Saygıyla anıyoruz.

Mektup:

"Bu kelimeleri yazarken adlarınızın üstüne göz yaşlarım damlıyor... Bir daha hiç karşılaşmayacağız.

Ah, sevgili çocuklarım, nasıl içten, derinden seviyor sizi babacığınız. Sevdiklerimiz için yaşamakla gösteririz sevgimizi ve gerektiğinde sevdiklerimiz için ölmekle de gösterebiliriz sevgimizi...

Benim hayatımı ve doğal olmayan haksız ölümümü başkalarından öğreneceksiniz. Babanız, özgürlük ve mutluluk uğruna gönüllü olarak canını vermiş bir kurbandır.

Size miras olarak şerefli bir ad ve tamamlanacak bir görev bırakıyorum...

Onu koruyun, bu yolda yürüyün. Kendinize karşı doğru olun, o vakit başkalarına karşı sahte olamazsınız. Yaratıcı, uyanık ve neşeli olun...

Anneniz!... O kadınların en yücesi, en şereflisidir. Onu sevin, sayın ve öğütlerine uyun...

Çocuklarım, değerli varlıklarım; bu mektubu yalnız sizin için değil, daha doğmamış çocukları için ölen bir çok kişinin ölüm yıldönümlerinde de okumanızı istiyorum. Yavrularım, elveda..."

Babanız: Albert R. PERSONS

Böyle ağır baskılar içinden geçerek gelişen işçi sınıfı hareketi, büyüdü, gelişti ve dünyayı sardı.

İşgününü 8 saatle sınırlayan yasalar kabul ettirildi.

Sendikalaşma ve grev hakkı yasalara kondu.

GENEL GREV, dünyanın pek çok ülkesinde işçi sınıfının yasal bir hakkı olarak kabul edildi.

Grevler ve Genel Grevler yoluyla, yani mücadele ile yeni haklar elde edilmeye başlandı.

İşçiler, Sendika ve Grev haklanyla donatılmış mücadeleleri içinde gördüler ki, sadece kendi ülkelerinin işçileriyle dayanışma kurmak yeterli olmamaktadır. Çünkü, işverenler de kendi aralarında ulusal ve uluslararası güçlü dayanışma örgütleri kurmuşlardı.

Birinin grev yoluyla gördüğü zararı, ortak dayanışma fonlarından ve açılan uzun vadeli kredilerle karşılamaktadırlar.

Günümüzde tekelleşmiş uluslararası kapitalistler çok zengin olduklarından, onlann dayanışma olanaklan da çok güçlüdür.

Emperyalist tekeller ve işbirlikçileri olan yerli kapitalistler, büyük uluslararası bankalardan ve tümüyle kontrol altına aldıkları kapitalist ülkeler hükümetlerinden ve devletlerinden yardım görürler. Az gelişmiş ülkeler hükümetlerine, işçilere karşı kullanmak üzere yardım sağlarlar, baskı yaparlar.

Bütün bunlar, günümüzde, işçilerin ve sendikaların uluslararası dayanışmasını artık bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu nedenle çeşitli ülkelerdeki işçilerin sendikal örgütleri, uluslararası sendika federasyonları oluşturarak ve bu örgütlere üye olarak, uluslararası düzeyde dayanışma sağlayıp, parasal ve manevi güçlerini birleştirmek suretiyle dayanışma içinde mücadele etme yolunu tutmuşlardır.

İçinde bulunduğumuz 3. bin yılın başlarında, kapitalizmin ulaştığı küresel gelişmişlik düzeyi, işçi sınıfının mücadele, dayanışması ve örgütlülüğünün kaçınılmaz biçimde uluslararasılaşması gerektiğini ortaya koymaktadır.
Kapitalizm, mücadeleyi bu düzeye çekmiş bulunmaktadır.

TÜRKİYEDE SENDİKALARIN DOĞUŞU GELİŞİMİ

Türkiye'de işçi sınıfının doğuş tarihi olarak 1830'lu yıllar ileri sürülür. Bu yıllar, Ege Bölgesi'nde tarımda "ücretli işçiliğin" ortaya çıktığı, İstanbul'da Feshane vb. fabrikaların açıldığı yıllardır.
Elbette, ilk kurulan fabrikada çalışan işçilerin sendikaları yoktu. İşçiler ilk günden grev de yapmadılar. Ama ilk günden olmasa bile, kısa süre içinde yaşama ve çalışma koşullarını iyileştirmek için mücadeleye başladılar.
Mücadele henüz yeşerdiğinde de, yasal ve fiili engellerle karşılaştılar. 1845 yılında bir Polis Nizamnamesi (yönetmelik) çıkarıldı. Polisin genel olarak görevlerini düzenleyen bu yönetmelikte, işçi sınıfını ilgilendiren bir madde vardı.
Bu madde de;

1. İşçi derneklerinin yok edilmesi,

2. Topluca işi bırakanların (grev) cezalandırılmasının polise bir görev olarak verilmesiyle ilgiliydi.

İlk fabrikaların kuruluşundan on yıl sonra çıkan bu yasak, ilk yasaktı. Bu yasak, işçilerin Anadolu topraklarında hak ve ekmek mücadelesinde ne tür bir zihniyet ile karşı karşıya bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir.
Nizamnamelerin getirdiği yasakların hiç biri, işçi derneklerinin kurulmasını ve mücadelesini önleyemediğini, 1871'de ilk işçi örgütünün kurulması, 1872'de de ilk grevi gerçekleştirerek gösteriyordu.

1871 yılında, Ameleperver Cemiyeti kuruldu. Ameleperver Cemiyeti (İşçiseverler Derneği) adından da anlaşılacağı gibi, bir yardım cemiyetidir. İlk gerçek işçi örgütü ise, 1895'de Osmanlı Amele Cemiyeti adıyla kurulmuştur.

1872 yılında, Kasımpaşa Tersanesi işçileri greve gittiler. Bir süre ücretlerini alamayan, çeşitli etnik kökenlerden 600 kadar işçi, çeşitli girişimlerden sonuç alamayınca grev yaptılar. Grev sonunda, hem birikmiş ücretler alındı, hem de ücretlere zam sağlandı.

İlk grevin yapıldığı yıldan II. Meşrutiyetin ilânına, yani 1908'e kadar geçen dönemde, 23 grev olayı tespit edilebilmiştir. Bunlar tersanelerden, demiryollarına; vapurlardan, mağazalara; inşaatlardan, tütün işletmelerine kadar yaygın bir alanda uygulanmıştır. Grevlerin çoğu, ücretlerin düşüklüğü nedeniyle olmuş; ancak ustabaşıyla anlaşmazlık, hafta tatili gibi gerekçelerle de greve gidildiği görülmüştür.

1908 yılı Temmuz'unda II. Meşrutiyet ilan edildi. Yani padişahın mutlak iradesi, meclis ile sınırlandırıldı. Kısıtlı da olsa, demokratik bir gelişme söz konusuydu.

1908 olayının bir başka özelliği de, emperyalizmin Türkiye'de önemli ölçüde kök salmış olmasıydı. Birçok yabancı şirket, değişik alanlarda faaliyet gösteriyordu.

1908 yılının Ağustos ve Eylül ayları grevlerle geçti. İki ay içinde 30'a yakın grev oldu. Grevlerin bir kısmı, yabancı sermayeye ait işyerlerindeydi. Yabancı sermaye çevreleri, bu grevlerin önlenmesini istedi. Grevleri yasaklayan Polis Nizamnamesi yürürlükteydi. Ama yetmiyordu!

Zamanın iktidarı, daha kuvvetli bir mevzuata ihtiyaç duydu. Bu da, elbette yeni bir yasayla sağlanacaktı. Ama yasanın çıkması vakit alırdı. Hükümetin o kadar beklemeye tahammülü yoktu. Sonunda bir çözüm yolu bulundu. Yasanın adına "geçici" kelimesi eklenecekti ve meclisten geçirilmeden hükümet tarafından yürürlüğe konacaktı.

1908 Ekimi'nde Tatil-i Eşgal Kanunu Muvakkat-i böylece çıkarıldı. O zamanlar, greve "Tatil-i Eşgal" deniyordu. Yani çıkarılan yasa, bugünkü dille "Geçici Grev Yasası" dır. Adı grev yasası, ama grevi serbestleştiren yasa değil tabii; yasak getiren bir yasa. Tatil-i Eşgal Kanunu Muvakkat-i ile, o güne kadar kurulmuş olan sendikalar kapatılıyor ve geniş bir grev yasağı getiriliyordu.

Bu yasanın hazırlanmasında, Kont Ostrog etkin olmuştu. Kont Ostrog, o sıralarda Adalet Bakanlığı'nda çalışan Alman asıllı bir danışmandı. Tatil-i Eşgal Kanunu Muvakkat-i, on ay sonra meclisten geçerek Kanun haline geldi, Tatil-i Eşgal Kanunu oldu.

1909 yılında 31 Mart Olayı (gerici ayaklanma teşebbüsü) üzerine ilân edilen sıkıyönetim de, iktidara sendikal çalışmaların kısıtlanması konusunda uygun bir zemin hazırladı.

1912'den itibaren çağdaş anlamda sendika sayılabilecek işçi dernekleri yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu işçi dernekleri gene aynı yıl içinde bugünkü federasyonlara benzer bir işçi kulübünü kurmuşlardır.

Türkiye'de ilk defa 1912 yılında İstanbul Pangaltı'daki Belvü bahçesinde 1 Mayıs Bayramı kutlanmıştır. Aynı dönem içinde işçilerin sendika örgütlenmelerinin yanı sıra emekten yana programa sahip siyasal partiler de kuruluyordu.

Anadolu Ulusal Kurtuluş Savaşı süresince işçi hareketi ve bu hareketten yararlanan düşünce akımları Anadolu'da ve İstanbul'da daima Milli Mücadele'nin yanında olmuş giriştiği eylemlerle bu anti-emperyalist mücadeleyi desteklemiştir.

1923 yılı başlarında, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı zafere ulaştıran asker-sivil bürokrasi ile eşraf, kurulacak Cumhuriyetin ne tür bir kalkınma stratejisi izleyeceğine karar vermek üzere İzmir'de toplanmıştı.

Kapitalist kalkınma modelinin benimsendiği bu kongreye işçi temsilcileri de katılarak çeşitli konularda görüşler belirtmişlerdir.

İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

Şubat 1923'de toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde işçiler de bir grup olarak temsil edilmişlerdir. İzmir İktisat Kongresi'nde işçi grubunun isteklerinin başlıcaları şunlardı:

- "Amele" denilen çalışanlara bundan böyle "**işçi**" denmelidir.
- "1 Mayıs günü" işçi bayramı olmalıdır.
- İşçiler günde 8 saat çalıştırılmalıdır.
- Tatil günlerinde işçilere ücret ödenmelidir.
- İşçi sosyal güvenceleri sağlanmalıdır.
- Vergi gelire göre ödenmelidir.

Bu isteklerin bir bölümü Kongre kurulu tarafından makul karşılanmışsa da uygulamaya hiçbir zaman geçilmemiştir. İktisat Kongresinin, işçiler açısından getirdiği en önemli sonuç sayıca az da olsa Türkiye işçi sınıfının temsilcilerinin birbiriyle tanışmasıdır.

1925'de aynen 1908'de olduğu gibi Türkiye'ye bir grev dalgası getirdi. Grevler karşısında hükümetin tepkileri çok sert oldu. Bu dönemde Doğu da meydana gelen Şeyh Sait İsyanı Türkiye'deki çoğulcu demokrasinin son bulması için yeterli neden sayıldı. "Takrir-i Sukûn Kanunu" ilk işçi örgütlenmeleri ve mücadeleleri de yasaklanıyordu.

Daha önceki yıllarda İşçi Bayramı olarak kutlanan 1 Mayıs da, 1925'de Bahar Bayramı olarak ilân edildi. Kutlamalara o yıl izin verildi ve ondan sonra yasaklandı.

Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklerle de, örgütlenme özgürlüğünü sınırlayan yasaklar pekiştirildi. Mussolini'nin iktidarda olduğu faşist İtalya'dan alınan Ceza Kanunu'nda iki defa değişiklik yapıldı. 1933'de yapılan değişiklikle, grevleri teşvik edenler için ağır cezalar getirildi. 1936'da yapılan değişiklik ise, 141, 142. maddelerin ceza yasasına girmesi sağlanarak, sınıfsal temelde örgütlenme ve mücadele ağır

cezai yaptırımlara bağlandı. Sendikalar dahil, her türlü sınıfsal örgütlenme ve propaganda yasaklanıyordu.

1936'da İş Kanunu çıkarıldı. Bu kanunla, sendikalar yerine işçi temsilcilikleri getiriliyordu.

1938'de Cemiyetler (Dernekler) Kanunu çıkarıldı. Cemiyet kurmak serbest oldu. Ama, sınıf (işçi) esasına dayanan cemiyetlerin kurulması yasaktı. Yani her türlü cemiyet kurulabilirdi; fakat işçi örgütü kurulamazdı.

1939'da başlayan II. Dünya Savaşı boyunca, işçiler için zorunlu fazla mesai uygulaması getirildi, çalışma koşulları daha da ağırlaştı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan tüm dünya işçi sınıfının ve faşizme karşı olan güçlerin zaferle çıkmasından sonra, 1946 Haziranı'nda, Cemiyetler Kanunu'nda değişiklik yapılarak sınıf esasına dayanan cemiyetlerin kurulması serbest oldu.

İşçilerin sendika kurma özgürlüğüne kavuşmalarıyla ortaya çıkan çok sayıda sendika, iktidarı telâşa düşürdü. 1946 Aralığı'nda sıkıyönetim ilân edildi. Sıkıyönetim, bütün işçi kuruluşlarını kapatma ve yöneticilerini mahkemeye verme kararı aldı.

Gerek yüzyılı aşkın süredir Türkiye'de verilen mücadele, gerekse dünyada işçi sınıfının kazandığı zaferler sonucu özgürlüklerin genişlemesine paralel olarak, iktidar Türkiye'de de sendika kurma hakkını uluslararası gelişmelerde, demokrasi rüzgarlarının esmekte olması nedeniyle tanımak zorunda kaldı. 1946 yılında kurulmuş olan Çalışma Bakanlığı'nın hazırladığı taslağın kabulüyle, 1947 yılında Türkiye'de ilk Sendikalar Kanunu (5018 sayılı) çıkarıldı. Sendikalar yasal olarak tanındı. Kanunun hazırlanmasında, iki İngiliz uzmanın tavsiyeleri göz önüne alındı.

Sendikalar Kanunu, sendikaları tanıyordu; ama sendikalara toplu sözleşme ve grev hakkı tanınmıyordu. Yani sendikalar

önemli işlevlerinden yoksun bırakılmıştı. Tıpkı 2001 yılında kamu çalışanlarına "Sendikalar Yasası" çıkartılıp, toplu pazarlık ve grev hakkı tanınmamış olması gibi...

Sendikalar yaygınlaşmaya başladı. 1947 yılında Maden-İş kuruldu. 1948 yılında İstanbul İşçi Sendikaları Birliği kuruldu. Zamanın iktidarı olan CHP kurduğu işçi bürosu yoluyla, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin kendine bağımlı olarak gelişmesine çalıştı.

Bu koşullar altında 1945 yılında kurulan DP, toplu sözleşme, grev hakkı ve daha geniş özgürlükler vaat etmeye başladı. Hatta bunları programına aldı ama DP iktidara geldiğinde, bunların hiçbiri gerçekleşmedi. DP, verdiği sözleri yerine getirmezken sendikal hareketi kendi denetimine alabilmek için 1950 yılında Hür İşçi Sendikaları Birliği'ni kurdurdu.

Toplu sözleşmesiz, grevsiz sendikal çalışmalar sürerken, bir yandan daha güçlü olabilmek için mevcut sendikalar arasında ülke çapında birliğe gitme ihtiyacı duyuldu, bir yandan da yabancı sendikacılar Türkiye'ye gelmeye başladılar. Gelen yabancı sendikacılar da bir konfederasyon kurulmasını öneriyorlardı. Amerika-İş Federasyonu İktisat Uzmanı ve Marshall Planı Avrupa Temsilcisi Danışmanı Morris Shiskin, ilk gelen yabancı sendikacı oldu. Daha sonra, Amerika-İş Federasyonu, Avrupa Temsilcisi ve Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yürütme Kurulu üyesi Irving Brown geldi.

Bu koşullar altında, 1952 yılında, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu kısa adıyla Türk-İş kuruldu. Türk-İş, Türkiye'nin ilk üst düzey sendikal örgütüdür. Türk-İş, 31 Temmuz 1952'de Ankara'da kuruldu.

1963 yılında Sendikalar Kanunu'nu ile Grev ve Lokavt Kanunlarının uygulamaya geçilmesinden sonra işçi ve sendika boyutunda yoğun eylemler yaşanmaya başlanıldı. Bu süreçte

Türk-İş, işçilerden uzaklaşarak Amerikanvari politikalara yönelmişti.

Ocak 1966'da İstanbul'da Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası'nda Kristal-İş'in uyguladığı grev karşısında tutum olan Türk-İş, ilk ciddi bölünmeyi yaşadı. Grevi destekleyen Maden-İş, Basın-İş, Lastik-İş ve Petrol-İş gibi sendikalar onur kuruluna (disiplin kuruluna) verilerek cezalandırıldılar. Petrol-İş dışındaki sendikalar Türk-İş'den ayrılarak 13 Şubat 1967'de, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nu (DİSK) kurdular.

İlk kopmadan sonra yapılan 7. Genel Kurul'da, Konfederasyo'nun, temel ilkelerle toplumsal ve ekonomik sorunlara bakışını tanımlayan 23 ilke kabul edildi. Bu ilkelere 1970 yılında Erzurum'da yapılan genel kurulda bir ilke daha eklenerek Türk-İş'in "24" ilkesi belirlenmiş oldu.

1966 yılında yapılan Genel Kurul'da ünlü "partilerüstü politika" tüzük hükmü olarak benimsendi. Bu, Amerikan sendikacılığının ilkeleri arasında yer alan tarafsızlık, "non-partisan" ilkesinin benzeridir.

12 Mart Muhtırası ile AP hükümetten çekilip, yerine yenisinin kurulmasına karşın, Türk-İş yeni hükümeti ve muhtırayı desteklemiştir.

12 Eylül hareketini destekleyen ve müdahaleden sonra kurulan hükümete, Genel Sekreter'i Sadık Şide'yi bakan olarak veren Türk-İş, bu eylemlerinden ötürü üyesi olduğu ICFTU tarafından kınandı ve üyeliği askıya alındı. Türk-İş'e bağlı 29 sendika vardır.

1960 yılında, 27 Mayıs Hareketi'yle DP hükümeti düşürüldü. Yeni bir anayasa hazırlamak üzere Kurucu Meclis kuruldu. Kurucu Meclise işçiler de girdi. Hazırlanan anayasada toplu sözleşme grev hakkı da tanındı ama bu hakların bir yasayla düzenleneceği belirtiliyordu. Anayasa 1961 yılında halkoyuna sunuldu ve kabul edildi. Bu, 38 yaşındaki Cumhuriyetin 3. Anayasası oluyordu.

1961'de, kamuoyu dikkatinin işçi sorunlarına çekildiği, 200.000 işçinin katıldığı Saraçhane Mitingi yapıldı.

1963'de, Maden-İş, Kavel Kablo Fabrikası'nda greve gitti. Bu grevin nedeni, salt işyerindeki çalışma koşulları değildi. Toplu sözleşme ve grev kanununun çıkması için kamuoyunda ses yaratılmak istenmişti. Sonuç da başarılı oldu. Kanun çıkmamış olmasına rağmen işveren sözleşme imzalamak zorunda kaldı. Diğer yandan da grev, kamuoyunda geniş yankılara yol açtı ve TBMM ilgili kanunu çıkarmak zorunda kaldı.

275 sayılı Toplu İş Sözleşme Grev ve Lokavt Kanunu, 24 Temmuz 1963 günü çıktı.

KAVEL

Kavel, 1954 yılında İstanbul Sütlüce'de kuruldu, 1957 yılında İstanbul boğazının karadenize açılan en güzel yerin İstinye'ye taşındı. Emaye bobin üreten tel üretimi yapmaya başladı.

1963'e geldiğinde 173 kişi çalıştırmaktaydı. İşçiler T. Maden-iş Sendikasına üyeydiler.

Kötü çalışma koşulları ve düşük ücreti protesto amacıyla bir gün işveren vekilini topluca "protesto" ettiler. İşverenin yanıtı sert oldu: 28 Ocak 1963 tarihinde, 9 işçi işten atıldı.

1961 Anayasası henüz iki yıllıktı. Anayasa'da grev hakkı var fakat uygulamasına ilişkin grev yasası henüz çıkarılmamıştı. Ne olduysa bu olaylardan sonra başladı. İşçiler 9 arkadaşlarının işten atılmasına "oturma eylemi" ile direnmeye başladılar. İşveren gelişmeler üzerine "lokavt" ilan ettiğini açıkladı. İşçileri fabrikadan uzaklaştırmak için polis ve jandarmayı fabrikaya çağırdı. Ülkede işçilere destek ve dayanışma başladı. Örneğin İzmit'te 10 sendika dayanışmasını ortak bir bildiri ile gösterdi.

T. Maden-İş Sendikası başkanı K. Türkler'di. Henüz 30'larındaydı...Bir basın toplantısı düzenleyerek tüm üyelerin Kavel işçilerinin yanında olduğunu açıkladı.

Polisin; "*Siz yasa dışı grev yapıyorsunuz*" iddiasına, "*Hayır biz Anayasal grev yapıyoruz*" diye yanıtlaması bir cesaret göstergesi ve kararlılığın ifadesi olarak işçiler arasında söylenegelmiştir. Demirdöküm işçileri, lokavt kaldırılıncaya kadar "sakal bırakma" eylemi ile Kavel işçilerine destek verdiler. Grevci işçilerin her biri göğüslerine sloganlar yazarak fabrika önünde dolaşıyorlardı. Yakındaki İstinye Tersanesi'ndeki işçilerin öğle

azıklarını, grevci işçilerle paylaşmaları dayanışmanın en güzel örneklerinden biriydi.

13 Şubat 1963'te olaylar doruk noktaya ulaştı. İşverenin şikayeti üzerine polis işçileri copla döverek dağıtmak istedi. Kavel işçileri bu saldırıya; işçi eşleri, aileleri, yakınları ve çevreden gelen işçi arkadaşların yardımı ile karşı koydular. 19 Şubat'ta 2 işçi tutuklandı.

27 Şubat'ta 7 işçi arkadan da tüm işçiler mahkemeye verildiler. Bütün bu gelişmelerden sonra işçiler direnerek kazandılar. Ancak bu grev ülkemiz tarihinde ilk "toplu sözleşme, grev ve lokavt yasasının" çıkmasına (275 sayılı) vesile oldu.

Kavel grevi, önce mücadele sonra kazanılan hakların yasalara geçirilmesinin de çarpıcı bir örneğini oluşturmaktadır. Kavel grevi, sendikal örgütlülük çerçevesinde mücadelenin tüm provakatif girişimlere rağmen "işçinin dayanışması" ile başarıya ulaşabildiğinin bir kanıtıdır.

Kavel grevi, Türkiye işçi sınıfının mücadele tarihinin örnek ve özgün bir dönemecidir.

Kavel grevi, ülkemiz çalışma hayatına aynı zamanda "toplu sözleşme" hakkını da kazandırmıştır.

Kavel grevi, sınıfın kendine olan güvenini arttırmıştır.

Kavel grevi salt bir işçi mücadelesi olarak anılmamış, emeğin genel mücadelesinin de önemli bir örneği olarak sanata ve aydınlanma çabasına ışık tutmuştur. Örneğin **Ozan Hasan Hüseyin KAVEL**'i şöyle söylüyor:

"İşime karım dedim, karıma Kavel diyeceğim.
Ve soluğum tükenmedikçe bu doyumsuz dünyada
Güneşe karışmadıkça etim, Kavel Grevcilerinin türküsünü söyleyeceğim.
Ve izin verirlerse Kavel Grevcileri,
İzin verirlerse İstinyeli emekçi kardeşlerim
İzin verirlerse Kavel Grevcileri
Ve ben kendimi tutabilirsem eğer sesimi tutabilirsem
O çoban ateşenin yandığı yerde Kavel'de,
O erkekçe direnilen yerde Kavel'de
Karın altında nişanlanıp dostlarımın arasında
öpeceğim nişanlımı Kavel kapısında
Ve izin verirlerse İstinyeli emekçi kardeşlerim
İzin verirlerse Kavel Grevcileri
İlk çocuğumun adını Kavel koyacağım."

Toplu İş Sözleşme Grev ve Lokavt Kanunu çıktı ama toplu sözleşme ve grev hakkının peşi sıra, Anayasa'da yer almamasına rağmen lokavt kanunu da getirildi. Ayrıca grev hakları da yeterli değildi. Yalnız, toplu sözleşme yapılırken anlaşmaya varılamaması ve toplu sözleşme yapıldıktan sonra sözleşme hükümlerinin uygulanmaması halinde, çıkar ve hak grevlerinden oluşan ekonomik grev hakkı tanındı. Dayanışma grevi, genel grev ve siyasal grev hakları tanınmadı. Özgür bir sendikal örgütlenmenin gereği olan referandum da kanunda yer almadı.

DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU (DİSK)

Türk-İş yönetiminin Amerikanvari sendikal politikalar izlemeye başlaması, mücadele eden işçileri yalnız bırakması, sermayeden, devletten ve işverenlerden bağımsız bir tutum izlememesi sonucu, Türk-İş içinde bir grup sendikadan oluşan muhalif grup oluştu.

1966 Paşabahçe Grevi, farklı iki tutum çelişkisinin açığa çıktığı bir örnek oldu. Türk İş, greve dayanışma gösteren sendikaları geçici ihraç kararı aldı.

Bu sendikalar, Sendikalar Arası Dayanışmayı (SADA)'yı oluşturdular. 1967'lere gelindiğinde ise artık, Türk-İş'de sendikal demokrasi kesinlikle işlemez duruma gelmişti. İşte bu koşullarda; Maden-İş, Lâstik-İş, Yeraltı Maden-İş ve Gıda-İş ulusal sendikaları Türk-İş'den ayrılarak 13 Şubat 1967'de DİSK'i kurdular.

DİSK, Türk-İş'e karşı körü körüne bir çıkış olmamıştır. Türk-İş'in sınıf uzlaşmacılığı görüşüne karşı, sınıf sendikacılığının konfederasyon düzeyinde örgütlenişi olmuştur.

DİSK, daha kuruluşunda, sömürüyü sınırlama ve sömürüyü ortadan kaldırma hedeflerini, bütünlük içinde mücadelesine temel taşı yapmıştır. Ekonomik ve siyasal mücadelenin birbirinden ayrılamayacağını vurgulamıştır.

DİSK'in demokratik, sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışına göre, demokrasinin uygulanmadığı bir sendikal örgüt, işçi sınıfının hedeflerinden sapmaya mahkûmdur. Kendi kitlesini kendi örgütü içinde söz ve karar sahibi yapmayan bir örgüt, işçi sınıfına güvenmiyor demektir.

Sendikal demokrasinin demokratik merkeziyetçilik içinde uygulanmaması, işçi kitlesi ile sendikal örgüt arasındaki bağı koparır ve kişisel çıkarlarını düşünen sarı sendikacıların türemesine yol açar.

30 bin üyeyle gözlerini dünyaya açan DİSK, dört elle sendikal demokrasiye sarıldığı için, kitleler de dört elle DİSK'e sarılmış ve DİSK, yüz binlerin biricik gerçek sendikal örgütü haline gelmiştir. Baskılar da, gecikmedi...

1967 - 1970 DÖNEMİ

Bu kısa dönem, işçi hareketlerinin hızlandığı ve yoğunlaştığı bir dönem oldu. Uyanan ve bilinçlenen işçiler, işyerlerinde sınıf uzlaşmacısı sarı sendikacılık çemberini kırmaya başladılar. DİSK'te örgütlenmeye yöneldiler.

Özellikle büyük işyerlerinde, işçiler, örnek mücadeleler içinde önemli deneyimler edindiler. Yurdun dört bir yanında, emekçiler çok değişik ve zengin mücadele biçimleri yarattılar.

İşyerlerindeki işçi eylemlerinin kaynağında, genellikle sendika seçme özgürlüğü sorunu yer aldı. Türk-İş'e bağlı sarı sendikacıların sahtecilikleri bir bir ortaya serildi.

Ancak, sermaye sınıflarının sözcüsü siyasal iktidarın, Türk-İş'in çöküşünü kolluk güçleriyle önleme girişimleri, sert çatışmalara

yol açtı. Çok sayıda işçi, işçi sınıfının haklı davası yolunda şehit düştü.

Bu dönem, ekonomik bunalımın gittikçe derinleştiği, işsizlik ve pahalılığın durmadan artbğı bir dönemdi. İşçiler, satın-alma güçlerini korumak ve geliştirmek için gerçek sınıf sendikalarında örgütlenmeyi hızlandırdılar. Ekonomik ve demokratik haklarına kararlılıkla sahip çıktılar. Toplumun diğer ezilen kesimleri de, büyük bir toplumsal uyanış içine girdi. Yoksul köylüler toprak işgalleri, mitingler düzenlediler. Öğretmenler, memurlar, teknik elemanlar, öğrenciler hep siyasal iktidarı karşılarında buldular.

1970 yılına gelindiğinde, Türkiye'de sınıf mücadelesi gittikçe şiddetleniyordu. Bu mücadelede DİSK, işçi sınıfımızın demokratik, sınıf ve kitle sendikal örgütü olarak adım adım gelişiyordu. Öte yandan, sınıf uzlaşmacısı Türk-İş'in gerçek yüzü ortaya çıkıyordu. Sermaye sınıfları ve onların siyasal iktidarı, Türk-İş'in etkisizleşmesinden endişe duyuyorlardı.

15-16 HAZİRAN 1970

İşçi sınıfının hızla gelişen sendikal, siyasal ve ideolojik mücadelesine darbe indirmek için sermayenin siyasal güçleri ilk hedef olarak DİSK'i seçtiler. AP iktidarı ve yedeğindeki diğer gerici partiler, 274 sayılı Sendikalar Yasası'nda ve 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Yasası'nda değişiklikler yapmak istediler.

274 Sayılı Yasa'da yapılacak değişikliklerin amacı açıktı: Durmadan büyüyen DİSK'i ortadan kaldırmak, emekçileri Türk-İş içine hapsetmek.

Yapılmak istenen değişiklikler, Anayasa'nın 46.'ıncı maddesine aykırıydı.

274 Sayılı Yasa'yla ilgili değişikliklerin, Meclis'te çoğunlukta olan sermaye temsilcileri tarafından kabul edilmesinden (11 Haziran) bir gün sonra, Kemal Türkler, bir basın toplantısıyla kamuoyunu ve ilgilileri uyardı. 13 Haziran günü, sendika yöneticileri ve işyeri temsilcileri toplandı. Ancak DİSK'in düzenlemek istediği yürüyüş ve mitinge izin verilmedi. 15 Haziran 1970 Pazartesi sabahı, 100 binin üstünde işçi İstanbul, Gebze ve İzmit'te işi bırakarak meydanlara döküldüler.

İşçilerin üstüne polis gönderildi. Yetmedi. Orduyu ileri sürdüler. Üç direnişçi işçi düştü toprağa Yaşar Yıldırım, Mustafa Baylan, Mehmet Gıdak...

16 Haziran akşamı İstanbul, Gebze ve Kocaeli'nde 1 ay süreyle sıkıyönetim ilân edildi. Sıkıyönetim, hemen DİSK yöneticilerini, bir çok işçiyi ve gösteriye katılan ilerici aydınları ve gençleri gözaltına aldı. Fabrika bölgeleri askeri birlikler tarafından kuşatıldı. Ama, direnişler yer yer sürdü.

Sıkıyönetim grevleri yasakladı. Sıkıyönetim desteğinden yararlanan işveren, DİSK'li işçileri işten atmaya başladılar.

Bir süre sonra, Anayasa Mahkemesi, 274 Sayılı Yasa'da yapılan değişiklikleri, Anayasa'ya aykırı bularak iptal etti. Böylece, emperyalist tekellere bağlı büyük sermaye çevrelerinin DİSK'i yok etme plânı bozulmuş oldu.

15-16 Haziran eyleminin, Türkiye işçi sınıfı hareketi tarihinde önemli bir yeri vardır.

15-16 Haziran eylemi, işçi sınıfımızın, o güne kadar tarihinde örgütlediği en büyük yığınsal çıkıştı. Bu yığınsal çıkış, sadece ekonomik amaçlı değildi.

15-16 Haziran eylemi, sendikal hak ve özgürlüklerin boğulmak istenmesine karşı demokratik istemler uğrunda verilen bir mücadeleydi.

15-16 Haziran eylemi, özünde siyasal bir hareketti: Çünkü, egemen sınıfların tezgâhladıkları siyasal girişime karşı kitlesel bir çıkıştı ve geniş işçi yığınları, DİSK'te somutlaşan sınıf sendikacılığını korumak amacıyla eyleme geçtiler.

15-16 Haziran, bağımsızlık, demokrasi, toplumsal ilerleme ve sosyalizm mücadelesinde öncü ve temel gücün işçi sınıfı olduğunu bir kere daha ortaya koymuştur.

12 MART 1971 - 1973 DÖNEMİ

Genel Kurmay Başkanı ve Ordu Komutanlarının 12 Mart Muhtırası (1971) verildi. İlk bakışta, muhtıra, 27 Mayıs 1960 hareketinin bir uzantısı izlenimini veriyor ve Anayasa'nın öngördüğü dönüşümlerin gerçekleştirilmesini istiyordu. Ancak, muhtıranın içindeki sözcükler yanıltıcıydı. 12 Mart Muhtırası'nın özü ve anlamı, onu izleyen faşist uygulamalarla açığa çıktı. 12

Mart'la getirilen açık baskı ve şiddetin amacı, işçi sınıfının örgütlerini baltalamak; ekonomik, demokratik ve siyasal mücadelede onu silâhsız bırakarak, sermayenin açık sömürüsüne sunmak idi.

Sıkıyönetim ilân edildi. Sıkıyönetim mahkemeleri kuruldu. Düzmece davalar tezgâhlandı. Binlerce ilerici, demokrat, yurtsever, emekçi zindanlara atıldı. En temel hak ve özgürlükler kısıtlandı, çiğnendi. Kitaplar yasaklandı, yakıldı. Demokratik örgütler kapatıldı. Halk oylamasıyla kabul edilmiş olan 1961 Anayasası değiştirildi.

Dernekler Yasası, Toplantı ve Gösteri Yasası değiştirilerek, halkın zaten sınırlı olan örgütlenme ve eylem olanakları daha da geriletildi. Sıkıyönetimsiz sıkıyönetimi kurmak amacıyla, "Devlet Güvenlik Mahkemeleri" yasası hazırlandı.

14 Ekim 1973 Genel Seçimlerinden sonra, sıkıyönetimin kaldırıldığı bu yeni dönemde, 12 Mart'ın karanlık bulutları biraz olsun aralandı.

İşçi sınıfımız çok önemli bir deneyim geçirmişti. Ekonomik ve demokratik haklarını böylesine açıkça çiğneyen baskı düzeninin arkasında, tekelci sermaye çevrelerinin olduğunu iyice görüldü. Bu nedenle, kendi sınıf örgütlerinde daha sıkı bir biçimde örgütlenmeye yöneldi. DİSK, yeniden hızla büyümeye başladı.

DİSK'in öteden beri savunduğu **Referandum**'un, yoğun bir biçimde uygulandığını bu dönemde görüyoruz.

Referandum'a, tabandaki yani işyerindeki işçiler kitle halinde sahip çıkıyorlar. Gizli oya ve açık sayıma dayalı **Referandum** uygulaması, yaklaşık 47 işyerinde yapıldı. 27 oylamayı DİSK'e bağlı sendikalar, 6'sını Türk-İş'e bağlı sendikalar, 11'ini ise diğer sendikalar kazandı. 3 oylama sonuçsuz kaldı.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi Genel Kurulu, **Referandum** uygulamasını 1975 yılı sonunda yasa-dışı ilân etti. Bu sıralarda, DİSK üyelerinin sayısı 400 bini aşıyordu.

İşçi sınıfının uluslararası dayanışma, birlik ve mücadele günü, işçi bayramı 1 Mayıs, 1925'de **"Bahar ve Çiçek Bayramı"** ilân edilerek özünden saptırılmıştı. Sınıf uzlaşmacısı Türk-İş, 24 Temmuz'u işçi bayramı ilân ederek bu saptırmayı daha da ileriye götürdü. DİSK, 52 yıldır kitlesel bir biçimde kutlanamayan 1 Mayıs'ı, 1976'da hakkıyla anma kararı aldı.

1 Mayıs 1976 Cumartesi günü İstanbul, yılların en yığınsal gösterisine sahne oldu. Yüzbinlerce işçi ve emekçi, Taksim Alanı'nda toplandı. Akan sele öğretmenler, öğrenciler, memurlar, teknik elemanlar, aydınlar da kendi demokratik kitle örgütleriyle katıldılar.

DİSK'in yükselişi sürüyordu.

1 Mayıs 77'ye daha da görkemli bir hazırlık yapılıyordu. 1 Mayıs Taksim Alanı tamamen dolmuş, bağlı tüm yollarda onbinlerce emekçi Taksim'e ulaşmak üzere bekliyordu.

Ve provakasyon...

77 emekçi yaratılan panik ortamında yaşamını yitirmiş, olayın dosyası hiç bir zaman aydınlığa kavuşturulamamıştır.

Bu gerekçe ile, 78 yılında 1 Mayıs kutlamaları yasaklandı. Emekçiler, ülkenin dört bir yanında 1 Mayıs kutlamalarını sürdürdüler.

Emekçileri ve örgütlerini çok yönlü kıskaç altına alan uygulamalara rağmen, kapitalizmin krizi derinleşiyordu. Bölge coğrafyasında siyasal değişiklikler sıklaşmaya başlamıştı. Ülkede de halkı bezdiren anarşi bir türlü dinmiyordu.

Ve ....

12 Eylül...

1980 VE SONRASI DÖNEM

Sendikaların günümüzdeki çalışmalarını belirleyen hukuksal çerçeve, 12 Eylül 1980'ne dayanır. Bu etki, ekonomik, siyasal, hukuksal ve sendikal açıdan gerçekleşmiş ve etkisi sürmektedir.

12 Eylül öncesi, asıl önemli gelişme ise 24 Ocak 1980'de "İhracata Yönelik Sanayileşme Stratejisi" adı altında sunulan Program'dır.

Bu program; karma (özel ve kamu kesiminin birlikte ekonomik faaliyet gösterdiği model) ekonomik modelden Serbest Piyasa Ekonomisine (kamu kesiminin ekonomik faaliyetten tümü ile çekildiği, ekonomik faaliyetin tümü ile özel kesim tarafından yürütüldüğü model) geçişi amaçlıyordu.

24 Ocak tarihinde açıklanan kararlar, 24 Ocak İstikrar Programı olarak açıklandığında, emekçiler ve örgütleri programa büyük tepki gösterdiler. Program, kolaylıkla uygulanamadı...

Ülkede yaygın grevler gündeme geldi. Sadece metal işkolunda 40 bin işçi greve çıktı. Program, 9 aylık süre içinde uygulanamadı.

12 Eylül Askeri müdahalesi!...

12 Eylül 1980'de, anarşiyi durdurma gerekçesi, Askeri müdahaleye toplumsal desteği sağlamak adına ortaya konuldu. Terör 1 günde bitti.

24 Ocak Kararları hızla uygulanmaya başlanırken sendikalar, siyasal partiler, parlamento, dernekler vs. kitle örgütleri kapatıldı...

Grevlere son verildi. Toplu iş sözleşmelerini yapma yetkisi, YHK (Yüksek Hakem Kurulu)'na devredildi. Sendikacılar tutuklandı. Basına yasaklar konuldu.

Sendikaların, onyıllarca süren ve büyük bedeller ödenerek elde etmiş oldukları haklar, bir çırpıda silindi veya budandı. Kıdem tazminatları 30 gün ile, ikramiyeler 4 ile sınırlandı.

İşçilerin dinlenme ve sendikal izin haklarına sınırlamalar getirildi. İşçi önderleri işten atıldılar, yargılandılar, tutuklu kaldılar. İşçi önderleri yıllarca hapislerde tutulduktan sonra, suçsuz bulunarak salıverildiler.

1980 sonrası Anayasa ve çalışma yasaları hazırlıkları yürütülürken, özellikle 1970'li yılların aktif sendikacılarının yeniden ortaya çıkmaması, mücadaleci sendikal anlayışlara olanak tanımayacak hukuksal düzenlemelere yer verildi.

Kısaca, hazırlanan hukuk bir "tepki" hukuku oldu...

1982 yılında karşı görüş ifade etmenin yasaklandığı koşullarda ve MGK Başkanının kefaleti ile yapılan Anayasa Referandum'a %92 destek alındı, MGK Başkanı otomatik olarak Cumhurbaşkanı oldu.

1983 yılında sendikaların faaliyet yasağı altında bulunduğu koşullarda sadece Türk İş ve TİSK'ten yazılı görüş alınarak, MGK tarafından hazırlanan taslak, "Danışma Meclisi'nde" görüşülmeden onaylanarak kabul edildi ve günümüz sendikal hareketinin hukuksal çerçevesi böyle oluşturuldu.

1980-83 döneminde Milli Güvenlik Kurulu'nun fiilen uygulattığı; ikramiyelere, fazla mesai zam oranına, kıdem ve ihbar tazminatına getirilen sınırlamalar, sendikacı olma şartlarına kısıtlamalar konulması, sendikal faaliyete işkolu ve işyeri barajları getirilmesi, örgütlenme prosedürüne noter koşulu getirilmesi, yetki alma prosedürünün karmaşıklaştırılması ve bürokratik aşamalar ile uzatılması, grev hakkının, sadece menfaat grevi ile sınırlandırılması, ve her türlü mücadele biçiminin yasak sayıldığı bir anlayış ve yaklaşım sırası ile 1982 yılında Anayasa'ya, 1983 yılında ise Sendikalar Yasası ile Toplu

İş Sözleşme Grev ve Lokavt Yasası'na konularak, yasak ve kısıtlılıklara "yasal" bir nitelik kazandırılmış oldu.

DİSK tamamen kapatıldı. Kapanan sendikaların üyeleri "kabul gören" uslu sendikalara üye olmaya zorlandı.

Aynı kısıtlamalar işyeri ölçeğinde sendikal faaliyet için, sendikaların uluslararası ilişkileri için, sendikaların eğitim, mali işleri ve örgütlenmeleri için de sözkonusu idi.

1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti'nin 4. Anayasası, halk oyu ile kabul edildi.

Ancak 1983 yılında kabul edilen, 2821 Sayılı Sendikalar Yasası ile 2822 Sayılı Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Yasası, o günkü parlamento Danışma Meclisi'nde maddeler üzerinde görüşme bile yapılmaksızın oylamaya sonuldu ve kabul edilmiş olması, gerçek bir hukuk skandalıdır.

Sendikal faaliyetlerin yeniden serbest bırakıldığı 1983 yılında büyük bir hukuksal karmaşa nedeniyle, özellikle işçilerin özgür sendika seçme hakkı ciddi biçimde engellenmiştir. Özellikle, grev hakkını fiilen uygulanamaz hale getirilmek istenmiş idi.

İşte bu koşullarda DİSK üyesi metal işçileri, 1980 sözleşmelerinde güçbirliği yaparak dayanışma içinde bulunduğu Bağımsız Otomobil İş Sendikası'na yönelmişti.

Bağımsız Otomobil İş Sendikası bir yandan güçleniyor, bir yandan büyük engellemeler ile karşılaşıyordu. Örgütlenmede, mahkemelerde, bakanlıkta sürekli gelişmesi, büyümesi açıkça engellenmeye çalışılıyordu.

Tüm zorluklara, metal işçileri ile birlikte göğüs geren Otomobil İş, 1986 Kasım ayında; Netaş işyerinde 2650 üyesi ile grev ve mücadele bayrağını yükseltiyordu.

93 gün süren grev, dönemin çalışma bakanının arabulucuğu ile sonuçlandığında; herkes işçi sınıfının en küçük bir hakkı bile nasıl kullanılabilir hale getirilebileceğini görmüştü.

Netaş Grevi ile Otomobil İş Sendikası, mücadeleci sendikal anlayışın önderliğini de başan ile gerçekleştirmişti.

Sendikal mücadele artık iki boyutlu olarak yürtülecekti. Bir yandan ekonomik mücadele, diğer yandan ise ülkede demokratikleşmeyi hedef alan demokrasi mücadelesinin önderliğini de emekçiler yapıyordu.

Bu kapsamda, gerçekleştirilen referandumlarda işçi sınıfımız ve emekçi halkımızın tercihi daima "demokrasiden" yana olmuştur.

1986-87 Netaş Grevi'ni izleyen süreçte çeşitli işkollarından sayısı yüzleri aşan grev dalgaları ile emekçiler, yaratılan karanlık bulutları dağıtmak üzere ağır ağır mücadeleyi seçiyordu...

1989 yılında, ülke tarihinde ilk kez, kamu çalışanları ile özel kesim emekçilerinin mücadelesi alanlarda birleşmişti.

Kamu çalışanları, grevli-toplu iş sözleşmeli kamu çalışanları sendikaları yasası talep ediyorlardı.

Özel kesim emekçileri, demokrasi talep ediyordu.

1989 Bahar eylemleri sürecinin kazanımları salt ekonomik değildi. Siyasal açıdan da köklü dönüşümler yaşandı. Emekçiler; demokrasi vaat edenlere bir kez daha iktidar fırsatı sundu.

1994 yılında 7 ILO Sözleşmesi TBMM'de onaylandı. 158 sayılı İş Güvencesine ilişkin ILO sözleşmesinde büyük tartışmalar yaşandı. Gecikmeli olarak onaylandı. Alınan ILO Sözleşmelerini iç hukukumuza uyarlıyacak, uyum yasaları çıkarılmadı. (İşgüvencesi (ILO 158) bugünlerde Ulusal Programın zorunlu bir aşaması olarak gündeme gelmiştir.)

Yasaların demokratikleşmesi sürerken, Anayasa'nın da değiştirilmesi çabaları 1995 yılında da devam etti.

Emekçilerin talebi olan, kamu çalışanlarının sendikalaşması ve sendikaların siyaset yasağı kaldırılmıştı.

ILO sözleşmelerine uyum yasaları talebi gündemden hiç düşmedi.

Sermaye de boş durmuyordu. Özel radyo TV hakkı, KİT'lerin özelleştirilmesi, uluslararası tahkim, tütün ve şeker yasası vd.. hızla yasalaştırıldı.

2000'li yılların başında, ülkemiz Avrupa Birliği'ne üye olmak amacı ile bir dizi yasa değişiklikleri hazırlıklarını sürdürüyor.

Emekçiler, iş güvencesi taleplerini sürdürüyor...

Sermaye ise, işgüvencesine karşı kıdem tazminatlarının sınırlandırılması, kıdem tazminatı fonu, özel emeklilik sigortası girişimleri ile birlikte esnekleşmenin sağlanması amacı ile iş yasasının değiştirilmesi yönünde kulis çalışmalarını sürdürüyor.

VE MÜCADELE SÜRÜYOR...

DİSK'in yılların içinden süzülüp gelen deneyim ve bilgi birikimi:

- Tabanın söz ve karar sahibi olması,
- Gerçekçilik,
- Bağımsızlık,
- Sendikal birlik ilkelerinde cisimleşti.

Bu ilkeler, DİSK'in mücadele anlayışının temellerini oluşturdu.

11 yıl çalışmaları engellenen DİSK, 1991'de yeniden sendikal yaşama döndüğünde işçi sınıfına teminatı yine bu ilkeler oldu.

Esaret yıllarından sonra DİSK'in 1991 yılında yapılan DİSK kuruluş toplantısında Başkan **Baştürk**, işçi sınıfına şu müjdeyi veriyordu; "*Bedeli ne olursa olsun, mücadelemiz sürüyor. Ve ben inanıyorum ki mücadele ile demokrasiye getirilen sınırlamaları sendikal hak ve özgürlüklere konan engelleri teker*

teker aşacağız. Aşağıdan yukarıya, tabanın söz ve karar sahibi olduğu, gerçek demokratik bir sendikacılık anlayışını tüm ülkemize yayacağız".

DİSK Genel Kurul'unda onaylanan **"Sendikal Hedefler ve Politikalar"** belgesiyle, önümüzdeki sürece ilişkin mücadele politikasının ana hatlarını şu şekilde belirledi.

- Toplumun her sorunu bizim sorunumuzdur.
- "Bağımsızlık" ilkesi öne çıkarılmalıdır.
- Sendikal hareket tutuculuğu aşmalıdır.
- Birlikte mücadele etmeli, birlikte örgütlenmeliyiz.
- Sendikal yapılar, işçilerin doğrudan katılımını sağlamalıdır.
- Örgütlenme tarzı ve yapısı işçi sınıfının gelişimine uygun sağlamalıdır.
- DİSK; Genel Merkezi, işkolu sendikaları ve yerel örgütleriyle birlikte güçlendirilmelidir.

  Sendikal mücadele, toplu sözleşme ve işyeri ile sınırlı kalmamalıdır.
- Toplu sözleşmeler zenginleştirilmelidir.
- Örgütlenme için eğitim seferberliği yapılmalıdır.
- Uluslararası ilişkilere yeni bir boyut kazandırılmalıdır.

DİSK UMUTTUR

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, kısa adıyla DİSK, Türkiye işçi sınıfının yüz yılı aşkın mücadelesinin bir ürünüdür. O mücadelenin mirasını yansıtmaktadır.

DİSK'in kuruluşu ve gelişimi, 1960'lı yılların ekonomik, toplumsal ve siyasal koşullarında yeni gereksinimlerine göre yeni arayışlar içinde olan işçi kitlelerinin yeni bir sendikacılık anlayışına yönelmelerinin somut bir ürünüdür.

Türkiye'nin dört bir yanına yayılan kitle eylemleriyle, işçi sınıfının üretimden gelen gücünü kullanarak, 15-16 Haziran'ı DGM Direnişi'ni, 1 Mayıs kutlamalarını, 20 Mart Faşizme İhtar Eylemi'ni, Demokrasi mitinglerini gerçekleştirip işçi sınıfının sendikal alanda umudu oldu.

Siyasi iktidarlardan, devletten, işverenlerden bağımsız olma; sendikal mücadeleyi demokrasi mücadelesi ile iç içe sürdürme; işçilerin bir sınıf olarak siyasi mücadele hakkını savunma; işçi kitlelerini kavrama ve onlara sınıf olarak bir kimlik kazandırma; sendikal birliği "***ilkelerde birlik, eylemde birlik, tabanda birlik***" temelinde savunma, tabanın söz ve karar sahibi olmasını titizlikle uygulama. İşte bunlar DİSK'i DİSK yapan ilkeler oldu.

DİSK, bu ilkesel tutumla bugün de sendikal alanda tek umuttur.

1967'den sonra işçilerin diledikleri sendikayı özgürce seçebilmeleri için yoğun mücadele veren, sarı sendikalara karşı "**gizli oy-açık sayım**" ilkesine dayalı referandum uygulamalarını yaygınlaştıran DİSK, güdümlü sendikacılığa karşı ilk ve ciddi seçenektir.

Türkiye sendikal hareketi, sınıf için ne kazandıysa bunda DİSK'in büyük payı vardır.

DİSK, bugün işçi sınıfının zorunlu gereksinimidir.

Çünkü gerçek bir sendikal önderlikten yoksun olan Türkiye işçi sınıfına, ancak yüzyılı aşkın bir mücadelenin mirasçısı DİSK, yol gösterebilecektir.

Çünkü, işçi sınıfının ekonomik, sosyal, kültürel sorunlarına gerçek çözümler getirecek tek sendikal örgüt geçmişte de başardıklarıyla DİSK'tir.

Çünkü, işçilerde sınıf bilincini geliştirebilecek tek potansiyel DİSK'tedir.

Çünkü işçilerin sendikal birliğini sağlayacak en olanaklı yapı DİSK'tedir.

Çünkü, Uluslararası Çalışma Örgütü "ILO" ilkelerini, gerçek demokrasiyi, sendikal demokrasiyi savunan tek sendikal merkez DİSK'tir.

- Türkiye'de işçiler, ilk kez DİSK ile işyerlerinde kişilik kazandı, saygı gördü.
- İlk kez DİSK ile işçiler, söz ve karar sahibi olarak sendikal mücadelenin her alanına katıldı.
- DİSK'ten önce toplu iş sözleşmeleri çoğu kez işçiden habersiz imzalanıyordu. Uygulamada ise, işçiler işveren karşısında yalnız kalıyorlardı. DİSK'te işçiler toplu sözleşme taslaklarını her birlikte hazırlıyorlardı. Taslak tüm işçilerin oyuna sunuluyordu. Toplu sözleşme görüşmeleri, kendi seçtikleri temsilcileriyle birlikte yapılıyordu. Toplu sözleşmenin imzalanıp imzalanmamasına işçiler karar veriyordu.

  DİSK ile birlikte, grevlere özgür iradeleriyle işçiler karar verdi. DİSK'ten önce, yasanın gerekli gördüğü bazı durumlar dışında grev konusunda işçinin görüşü alınmazdı.
- Disiplin Kurulları DİSK ile birlikte işçiler yararına çalıştırıldı. DİSK üyesi sendikalar toplu sözleşmeler ile, Disiplin Kurullarındaki işçilerin sayısını arttırdı. İşten çıkarmayı, işçilere ceza verilmesini DİSK zorlaştırdı.
- İlk kez DİSK tarafından çalışma yaşamına getirilen bir ilkeyle işçiler, işyeri temsilcilerini kendileri seçmeye başladılar. İşçiler, iyi çalışmayan işyeri temsilcilerini seçimle değiştirmeyi DİSK ile gerçekleştirdiler. Diğer sendikalarda ise temsilciler, işçilerin haberi olmadan atanıyordu. Bu uygulama bugün de bazı sendikalarda sürüyor.

  DİSK'in tüm çalışmalarında, **tabanın söz ve karar sahibi olması** ilkesi egemendir.
- İşçiler DİSK'te, gerçek bir **katılımcılığı** yaşadılar.

- Yıllık kıdem tazminatının 15 günden 30 güne, 30 günden daha yükseğe tırmanması, DİSK ile gerçekleşti.
- Eskiden birçok işyerinde işten çıkışta işçilerin üzerleri aranırdı. DİSK üyesi sendikaların mücadelesi ile bu uygulama büyük ölçüde yürürlükten kaldırıldı.
- İşyerinde yemek verilmesi çay molaları, servis araçları önemli sorunlardı. DİSK üyesi sendikalar, bunlan teker teker çözdü. O kadar ki, kiml işyerlerinde yapılan toplu iş sözleşmeleriyle, serviste geçen süreler iş süresinden sayıldı. Servis sırasındaki kazaların iş kazası sayılması DİSK'le sağlandı.
- İşyerlerinde kreş uygulaması DİSK tarafından gündeme getirildi ve birçok işyerinde gerçekleştirildi.
- Bazı işyerlerinde patronlar işçilere iş elbisesi, iş ayakkabısı vermezlerdi. Bazıları da elbise verir, "git evinde yıka" derlerdi. DİSK üyesi sendikalar bu sorunları da çözdü.
- Fazla mesai uygulamasında işçilerin onayının aranması ilkesini ilk kez DİSK dile getirdi.
- Ayrıca işçiler, ilk kez DİSK üyesi sendikalarda gerçek anlamda eğitildi. Sendikasıyla çok şey öğrendi, kültürünü geliştirdi. İşçi olmanın onurunu yaşadı.
- İşçiler DİSK ile gerçek sınıf dayanışmasını tattı. Birliğin ve beraberliğin gücünü gördü. Diğer ülkelerin işçileriyle birlikte uluslararası dayanışmayı yaşadı.
- İşyerlerinde, işkollarında, ülke düzeyinde, uluslararası düzeyde işçilerin gerçek birliğini DİSK savundu.
- DİSK, yalnız fabrikalardaki işçilerin değil, memurların, köylülerin esnaf ve zanaatçıların, kısacası tüm emekçilerin hakları için de uğraş verdi.
- Mücadelesini devletten, işverenlerden, siyasi partilerden bağımsız olarak sürdüren DİSK diğer sendikalar karşısında ilk ve ciddi bir seçenek oldu.

- Türkiye'de ilk kez DİSK sendikal mücadelenin yetmezliğini ve siyasi mücadelenin gerekliliğini açıkça vurguladı. DİSK, "Partiler üstü sendikacılığa" karşı çıktı. Bir sınıf olarak, işçilerin siyasi mücadele hakkını savundu.
- DİSK, demokrasi ile ekmeğe aynı önemi verdiği için, sendikal mücadeleyi, demokrasi mücadelesi ile içiçe sürdürdü.
- DİSK, etkin kitlesel eylemleriyle haklı mücadelenin adı oldu.

A) DİSK'İN SENDİKAL ANLAYIŞININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

DİSK, Kitle Örgütüdür:

İşçilerin ekonomik, demokratik haklarının kazanılması, korunması ve geliştirilmesi için mücadele veren DİSK; cinsiyeti, ırkı, etnik kökeni, anadili, bölgesi, siyasal görüşü, dinsel inancı ne olursa olsun; mavi tulumlu, beyaz yakalı, işçi-memur, kırsal bölgede çalışanı, kısacası tüm ücretlilerin bir araya geldiği bir kitle örgütüdür.

Bu nedenle yaşamını ücretle kazanan tüm işçiler DİSK üyesi sendikalara üye olabilirler.

"***Birlikten Kuvvet Doğar***" görüşünü savunan DİSK için, en önemli hedeflerden biri işçilerin sendikal birliğinin sağlanmasıdır. İşçi sınıfının birliğinden korkan ve bu yüzden sendikal hareketi parçalamaya, işçilerin birliğini bozmaya çalışan herkese karşı DİSK, her durumda sendikal birliği savunur.

Ancak sendikal birlik bir çırpıda gerçekleşemez. Sendikal birlik herşeyden önce işçilerin özgür iradelerinin bir sonucu olarak ve belli ilkeler etrafında biraraya gelmekle sağlanır. DİSK, **"ilkelerde birlik, mücadelede birlik"** anlayışıyla şu dört düzeyde sendikal birliğin sağlanması için mücadele eder.

- İşyerinde birlik,
- İşkolunda birlik,
- Ülke çapında birlik,
- Uluslararası çapta birlik.

DİSK, geçmişteki başarılarını tepeden "kurtarıcı olarak" gerçekleştirmedi. DİSK'in yaptıklan işçiler ile birlikte başarıldı. DİSK ve üyesi sendikalann yaptığı tek şey, yalnızca işçilere mücadele yollarını açmak, yol göstermek oldu.

DİSK'in geçmişteki başarıları, gelecek için güvencedir.

2) DİSK, Sınıf Örgütüdür:

Sendikalar her hangi bir dernek değildir. Sendikalar emek-sermaye çelişkisinde ve mücadelesinde taraftırlar. Sermaye tarafından sömürülen ve ezilen işçiler, sendikalarda biraraya gelirler ve çıkarlannı savunurlar.

Benzer koşullarda çalışıp birlikte üreten, emek güçlerini satıp ücretle çalışan, sorunları ortak olan, üretim içindeki yerleri ve toplumsal konumları gereği bir sınıf oluşturan işçilerin savunduklan çıkarlar sınıf çıkarlarıdır. Nesnel durumu sonucu çıkarlan sermaye ile çelişen tüm işçilerin aynı sendikaya üye olmalan sendikalan "sınıf" örgütü yapar.

Sendikaların kitle örgütü ve sınıf örgütü olmalan birbiriyle çelişmeyen tersine birbirini tamamlayan niteliklerdir.

3) DİSK, Bağımsız Bir Örgüttür:

Sendikalar, işçi sınıfının ekonomik-demokratik haklan için mücadele verirken farklı işlevlere sahip siyasi partilerden, siyasal iktidarlardan, sermayede, devletten, resmi ideolojiden bağımsız çalışmak zorundadırlar. Bu nedenle DİSK bağımsız bir örgüttür.

Türkiye gibi güdümlü sendikacılık geleneğinin çok köklü olduğu bir ülkede sendikal bağımsızlık son derece önemlidir. Ancak sendikal bağımsızlık, mücadele "tarafsızlık" anlamına gelemez.

Sendikalar siyasi mücadele konularına ilgisiz kalamazlar. İşte bu yüzdendir ki DİSK, kurulduğu günden bugüne kadar "tarafsızlığa" ve "partiler üstü politika"ya karşı olmuştur.

DİSK ve DİSK üyesi sendikalar, işçi sınıfının ve toplumun yararına olan politikaları destekler, zararına olan politikalara etkin bir biçimde karşı çıkarlar.

DİSK, demokrasi, ulusal bağımsızlık, sürekli ve kalıcı bir dünya barışı için mücadele verir. İşçilerin yalnız ücretlerini değil, toplumsal konumlarını değiştirmeyi, geliştirmeyi amaçlar.

4) DİSK Demokratik Bir Örgüttür:

DİSK ve DİSK üyesi sendikalar, demokrasinin sendikalara yansıması olan sendikal demokrasiyi gerçekleştiren kuruluşlardır.

Sendikal demokrasi, sendikaya üye tüm işçilerin yüklenebilecekleri ve istedikleri görevlere seçilebilmeleri, yöneticilerini demokratik yöntemlerle seçebilmeleri, sendikal çalışmaya ilişkin her konuyu özgür iradeleriyle oylayarak belirleyebilmeleri, görüşlerini serbestçe dile getirebilmeleri demektir.

DİSK ve üyesi sendikalarda, tüm kararların alınmasında, uygulanmasında, uygulamanın denetlenmesinde tüm üyelerin demokratik katılımı temel koşuldur.

Bu nedenle DİSK ve üyesi sendikalarda, "taban söz ve karar sahibidir." "Tabanın söz ve karar sahibi olması" ilkesi DİSK ve üyesi sendikaları, diğer sendikal örgütlerden ayıran en önemli örgütsel niteliktir.

DİSK ve üyesi sendikalarda, işyeri temsilcileri doğrudan o işyerinde çalışan işçiler tarafından seçilir. Toplu sözleşme

taslağı o işyerinde çalışan işçilerle birlikte hazırlanır. Toplu sözleşme görüşmeleri işçilerce seçilen temsilcilerin katılımıyla sürdürülür ve görüşmelerin her aşaması üyelere duyurulur. Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlanırsa, imzadan önce son bir kez o işyerinde çalışan işçilerin oylamasına sunulur. Grev söz konusu olduğunda greve o işyerindeki işçiler özgür iradelerle, gizli oy-açık sayım yöntemiyle karar verirler. Tüm bu çalışmalarda açık bir politika izlenir.

B) ÖRGÜTSEL İLKELER

DİSK'in yönlendirici temel ilkelerini hayata geçirmek için yürütülen mücadelede başarılı olmak, güçlü bir örgütlenmeyle olanaklıdır. DİSK'in güçlü örgütsel mücadelesinin temelinde, 3 önemli ilke bulunur:

1. Birlik ilkesi,
2. Gerçekçilik ilkesi,
3. Tabanın söz ve karar sahibi olması ilkesi.

Ekonomik mücadelede, örgüt çalışmasında, gerçekçiliğin esas alınmasıdır. Somut durumların işçi sınıfının bilimi ışığında değerlendirilmesi, buna göre karar verilmesi, hareket edilmesidir.

Gerçek dışı bilgiler, gerçek dışı değerlendirmeler, işçi sınıfı mücadelesine, onun ekonomik mücadelesine de zarar verir.

Örgüt çalışmasında sağlıklı bilgiler elde edilmeli ve yetkili kuralların sağlıklı karar almaları sağlanmalıdır.

Ekonomik örgüt, gerçekçiliği, disiplinli üyelerinin yaşamına kadar yayabilmelidir. DİSK, eğitim çalışmalarıyla ve yayınlarıyla, işçi sınıfının bilimiyle, deneyimlerini, yurt ve dünya sorunları hakkındaki bilgileri üyelerine aktarıp öğreterek, gerçekçilik ilkesinin yaşama en geniş biçimde geçmesine katkıda bulunur.

BİRLEŞİK METAL İŞÇİLERİ SENDİKASI

Sendikamızın Kısa Tarihi:

Birleşik Metal-İş Sendikası, geçmişi Türkiye sendikacılık hareketi tarihiyle özdeş sendikalardan biri olup, iki ayrı tarihsel birikimin birleşmesiyle oluşan bir örgüttür.

Sendikamızı oluşturan sendikalardan ilki 1949 yılında kurulan **Türkiye Maden-İş Sendikası**'dır.

Bu sendika, 1947 tarihli Sendikalar Kanunu'nun kabul edilmesinden sonra faaliyete geçmişti. Yusuf Sidal, Enver İçten, Hayrettin Güneş, Emrullah Gültekin, Nizamettin Babaoğlu tarafından kurulan sendikanın ilk adı Demir-İş'ti. Adı, 7 Ekim 1956 tarihinde Türkiye Maden-İş olarak değiştirildi.

İşçi hareketi tarihine damgasını vuran pek çok grev ve direniş Türkiye Maden-İş Sendikası'nın öncülüğünde gerçekleşti. Kavel Grevi, Sungurlar Direnişi, MESS'e bağlı işyerlerinde 1964, 1977-1978 ve 1980 yıllarında yaşanan yaygın grevler, bu sendikanın yürüttüğü etkinliklerdi.

Birleşik Metal-İş'i oluşturan sendikalardan diğeri 12 Eylül 1963 yılında kurulan **Otomobil-İş Sendikası**'ydı. Aydın Özeren, Ahmet Oğuray, Turan Müzek, İbrahim Özer, Yaşar Cabbar, Yusuf Durmaz tarafından kurulan sendikanın amacı "demokratik sendika düşüncesini yaymak ve geliştirmekti."

Bağımsız olarak faaliyet gösteren Otomobil-İş, 1980 MESS grup sözleşmelerinde T. Maden-İş ile eylembirliği yapmıştır. 1980 sonrasında DİSK'in kapatılması ile birlikte T. Maden-İş üyelerinin yöneldiği ve örgütlendiği bir sendika oldu.

1980 sonrasının ilk yığınsal grevi olan Netaş Grevi'ni örgütlemesi, dönemin ilk yığınsal mitinglerinde, 1 Mayıs kutlamalarında, Kemal Türkler'i anma törenlerinde T. Otomobil-İş Sendikası'nı görmeye başlıyoruz.

1987 yılında Kale Kilit grevi, 28 ay süren Sace elektrik grevi, 2,5 yıl süren Süper Dizel grevi, Hurma Elektronik grevi, 1990-91 MESS Grevleri Otomobil-İş Sendikası'nın örgütlediği mücadelelerdir.

1990 yılında Otomobil-İş, Çelik-iş ve Özdemir-İş Sendikalarının birleştirilmesi yönünde aktif tutum gösteren Otomobil-İş, işkolu sözleşmelerinde ortak teklif, ortak stratejiler ve ortak eylemliliklerin öncülüğünü üstlenmiş, ayrı sendikalarda örgütlü işçilerin ortak çıkarlar temelinde iş ve eylembirliği alışkanlıklarının gelişmesinde etkin bir güç olmuştur.

1992 yılında DİSK ve bağlı sendikalar hakkındaki davaların beraatle sonuçlanması üzerine 1992'de yeniden faaliyete geçti.

1992 yılında yeniden faaliyete geçen Türkiye Maden-İş Sendikası ile T. Otomobil-İş Sendikaları arasında birlik sürecinin tartışıldığı görüşmeler yapıldı.

Görüşmeler sonunda **4-5 Eylül 1993** tarihinde iki sendikanın birleşme genel kurullarının toplanmasıyla, birleşik sendika metal işçilerinin iradesi ile tarih sahnesindeki yerini aldı.

Sendikanın adı da bu tarihsel adımın önemine uygun biçimde; **Birleşik Metal İşçileri Sendikası** oldu.

Amaçlarımız:

- Birleşik Metal-İş Sendikası'nın varlık nedeni, öncelikle üyelerinin ekonomik, demokratik, sosyal ve kültürel sorunlarına sağlıklı çözümler üretmek, bunları birlikte hayata geçirmek, gereksinimlerimizi çağın gelişim ve değişimine uygun olarak dinamik bir anlayışla gözden geçirmek ve sürekli yenilenmektir.
- Sendikamız başta üye kitlesi olmak üzere, bir bütün olarak emekçi kitlelerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, refah ve mutluluğunu arttırılması doğrultusunda kararlı ve sürekli bir çaba içindedir.

- Birleşik Metal-İş, ulusal ve uluslararası düzeyde barış ve karşılıklı eşit çıkarlara bağlı olarak ilişkiler kurar ve sürdürür.
- Sendikamız, hukukun üstünlüğü, insan haklarına, temel hak ve özgürlüklere ve çağdaş evrensel kurallara ve demokratik ilkelere tam uyulmasını sağlamak için mücadele verir.
- Sendikamız, doğal çevrenin ve ekolojik dengenin korunmasına azami dikkat ve önem verir.
- Sendikamız, sadece hukuk mevzuatımızın değil, dünyanın giderek evrensel kurallara ulaştığı uluslararası sözleşmelerin de uygulanması yönünde çaba gösterir.
- Sendikamız, sendikacılığı salt toplu iş sözleşmesi yapmak olarak görmez ve üyelerimizin yaşamın her alanında etkinliğinin artması ve bir bütün olarak toplumsal rollerinin yükseltilmesi için çaba sarfeder.
- Sendikamız, kamuoyuna ve karar organlarına ekonomik ve toplumsal yaşamımızın temel sorunlarına ilişkin görüş bildirmeyi de görevleri arasında görür.
- Bu doğrultuda; katılımcı ve eksiksiz bir demokrasi ile demokratik hukuk düzeni için, demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla hayata geçirilmesi için, insanı merkeze alan ve önem veren bir toplumsal düzen için, kısaca insanca çalışmak ve insanca yaşayabilmek için tüm gücünü seferber etmeyi, bu yolda diğer emekçi örgütleri ve kitleler ile iş ve güç birliği yapmayı temel koşul olarak görürken, açık, samimi ve kararlı bir mücadeleyi amaçlarının hayata geçirilebilmesinin olmazsa olmaz temeli saymaktadır...

İlkelerimiz:

Sendikal anlayışımız üç temel ilke üzerinde kurulu bulunuyor. İlkeler, kurum ve kişilerin teorik ve pratik faaliyetlerinde kılavuzluk eden genel dayanaklardır.

Sendikamızın ilkeleri;

- Gerçekçilik,
- Tabanın Söz ve Karar Sahibi Olması
- Birlik

a) Gerçekçilik

Somut olguların dikkate alınarak tesbitler yapılması ve politikaların belirlenmesi anlamına gelir. Gerçekçilik, kitleleri bilinmeze doğru götürmeyi önler. Ancak, gerçeği görmek söylendiği kadar kolay değildir. İnsanlık tarihinin gerçeği bulma ve gerçeğe ulaşma tarihi olduğunu da göz önüne aldığımızda bunun ne denli zor, hassas ve önemli olduğu ortaya çıkar. Gerçek, "objektif"tir. Aynı koşullar altında olmak kaydı ile aynı bilgiye ulaşmak objektiflik anlamına gelir. Öyleyse tesbitlerimiz ve iddialarımız objektif gerçeklere dayanmalıdır.

Gerçekçi tespitlerimizin tek başına bir anlamı yoktur. Gerçekçilik üyelerin katılımı ve yorumlaması ile ete kemiğe bürünür, hayata geçer.

b) Tabanın Söz ve Karar Sahibi Olması

Tabanın söz ve karar sahibi olması, sendikal demokrasinin güç ve dayanak noktası olan temel ilkemizdir. Sendikal demokrasi ve katılımcılık tabanın söz ve karar sahibi olma ilkesinin temel bileşenleridir.

İşçilerin haklarını elde etme örgütleri olan sendikalar, demokrasinin yaşandığı örgütlerdir. Deneyimlerimizin de gösterdiği gibi, eğer katılım sağlanamıyor ise temsili demokrasi biçimsel kalmaya mahkumdur. O halde üyelerin kendi haklarını

almada başvuracağı yöntemlerin seçilmesi, örgütlenme, toplu sözleşme teklifleri ve grev kararları da içinde olmak üzere bir olayın tartışılmasında katılımın sağlanması, özgür bir tartışma ortamının yaratılması, azınlıkta olan düşüncelerin de dikkate alınması katılımın ve dolayısıyla düşüncelerin yaşama geçmesinin anahtarlarıdırlar. Sendikal demokrasi ancak bu şekilde uygulanır.

Bu süreç, özgür bir tartışma süreci, yaratıcı ve yapıcı katılım ve fabrikadan başlayarak görevlerin belirlenmesinde demokratik seçimlerin uygulanması, tabanın söz ve karar hakkının kullanılması, hayata geçirilmesidir.

c) Birlik

Sendikanın ve üyelerin yaşamını etkileyecek tüm kararların, özgür bir tartışma ortamı ve katılımla alınması, çoğunluğun kararının uygulanması, azınlığın da haklarının korunması sendikal birliğin temel ögeleridir.

Kararlar ancak herkesin kendini ifade edebildiği, sendikal birliğin sağlandığı ortamda hayata geçer. Sendika amaçlarına ancak böyle ulaşabilir, güçlü ve sözü dinlenir bir örgüt haline gelebilir. Sendikal birlik sendikanın yaşamında ve amaçları doğrultusunda ilerlemesinde vazgeçilmez bir ilkemizdir.

KAYNAKÇA:

Akalın İlhan, *Sendikal Kavramlar*, Öteki Yayınevi, Ayrıntı Matbaası, 1995, Ankara

Politik Ekonomi, Bilimler Akademisi Ekonomi Enstitüsü, Ders Kitabı, Cilt I, İnter Yayınları, Nisan 1996, İstanbul

Eğitim Nedir? Genel-İş Yayınları, 1978

P. Jackson Michael, *Sendikalar*, Öteki Yayınevi, Ayrıntı Matbaası,1996, Ankara

Koç Yıldırım, *Senrikal Eğitim Notları*, Öteki Yayınevi, Feryal Matbaası,1994, Ankara

Spirkin A., O.Yakhot, *Diyalektik ve Tarihi Materyalizm*, Bilim Yayınları,Emek-Tepe Matbaası Şubat 1976, İstanbul

Çavdar Tevfik, *Emekçiler İçin Temel Bilgiler*, Türkiye Demiryolları İşçi Sendikaları Federasyonu,1977, Ankara

Neden Sendika Neden Birleşik Metal-İş, Birleşik Metal-İş Yayınları, Eylül 1998, İstanbul

Sendikaların Doğuşu Türkiye'de Sendikalaşma, Birleşik Metal-İş Yayınları,Eğitim Notları-2

Özbek Nafiz, *Taş Baltadan Fabrikaya*

Politzer George, *Felsefenin Başlangıç İlkeleri*, Sol Yayınları

Emeğin Tarihi, SolYayınları

İnternetten çeşitli makaleler...

ÜLKEMİZE VE EMEĞE BİLİNÇLE SAHİP ÇIKMAK İÇİN EĞİTİM DİZİSİ

1. *Temel Sendikal Dersler*
2. *Küreselleşme Sürecinde Devletler, Şirketler ve Emekçilerin Konumu*
3. *İşçinin Hak ve Borçları*
4. *Sosyal Güvenlik*
5. *Dünyada ve Türkiye'de Sendikal Örgütlülük*
6. *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği*
7. *Toplu İş Sözleşmeleri*

BİRLEŞİK METAL-İŞ

GENEL MERKEZ: Tünel Yolu Cd. No: 2, 81110, Bostancı-İstanbul
Tel: 0216 380 8590 Faks: 0216 373 6502
http://birlesikmetal.org bilgi@birlesikmetal.org